

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální péče

Studijní obor: Sociální pedagog

Kód oboru: 7502R010

Název bakalářské práce:

PROBLEMATIKA RŮSTU KRIMINALITY DĚTÍ A

MLÁDEŽE NA OKRESE MLADÁ BOLESLAV

THE ISSUE OF INCREASING CRIMINALITY OF CHILDREN AND

YOUTH IN MLADÁ BOLESLAV DISTRICT

Autor:

Martina Matušková

Loučeň 416

289 37 Nymburk

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph. D.

Počet:

Stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
55	0	9	9	12	1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Loučeni dne: 28.04.2006

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Martina Matušková
Adresa:	Loučeň 416, 289 37 Nymburk
Studijní program:	Sociální péče
Studijní obor:	Sociální pedagog
Kód oboru:	7502R010
Název práce:	Problematika růstu kriminality dětí a mládeže na okrese Mladá Boleslav
Název práce v angličtině:	The Issue of Increasing Criminality of Children and Youth in Mladá Boleslav District
Vedoucí práce:	PhDr. Jan Sochůrek Ph. D.
Termín odevzdání práce:	30. 04. 2006

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student):
Martina Matušková

Datum: 28. 01. 2006

Podpis studenta:

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne:

Podpis:

Poděkování

„Děkuji panu PhDr. Janu Sochůrkovi Ph. D., za odborné vedení a trpělivý přístup při zpracování tématu bakalářské práce.“

Název BP: Problematika růstu kriminality dětí a mládeže
na okrese Mladá Boleslav

Název BP: Problems Growth Criminality Children and Youth
on Discript Mladá Boleslav

Jméno a příjmení autora: Martina Matušková

Akademický rok odevzdání BP: 2005/2006

Vedoucí BP: PhDr. Jan Sochůrek Ph. D

Resumé

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit příčiny růstu kriminality dětí a mládeže, nejen v Mladoboleslavském regionu, ale i v České republice a zároveň potvrdit nebo vyvrátit předpoklad narůstající trestné činnosti páchané dětmi a mládeží na okrese Mladá Boleslav.

V úvodu práce jsou vysvětleny základní pojmy vztahující se k tématu trestné činnosti a delikvenci mládeže. Práce je rozdělena na dvě části. V první části je stručně popsán vývoj kriminality posledních let. Dále se zabývám příčinami delikvence mládeže, které jsou dány podmínkami jejich vývoje v rodinném prostředí.

Další část byla věnována odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a s tím spojená otázka snížení hranice trestní odpovědnosti. V poslední teoretické části jsem se zaměřila na prevenci kriminality dětí a mládeže a na programy pro rizikovou mládež.

V druhé části jsem porovnávala data policejních statistik různých druhů kriminality v jednotlivých letech od roku 2000-2004.

Závěrem práce je stanovisko ke stavu kriminality na okrese Mladá Boleslav.

Klíčová slova: mládež, mladistvý, dítě, mladý dospělý pachatel, riziková mládež, sociální selhání, sociálně patologické jevy, kriminalita, delikvence, rodina, prevence

Resumé:

The aim of this bachelor's study is to find out the causes of children and youth criminality growth, not only in the district Mladá Boleslav, but also in the Czech Republic and at the same time to confirm or destroy a presumption of increasing criminal activities, which are committed by children and youth in the district Mladá Boleslav.

Introduction of this study includes the explanation of basic concepts connected with criminal activities and delinquents. The study is divided into two parts. In the first part is a brief description of criminality progress in the last years. Furthermore, I deal with causes of youth delinquency, which result from the living conditions in home environment.

The next part deals with youth responsibility for illegal activities and linked question concerning the age limit decrease of criminal liability. In the last theoretical part I concentrated on the prevention of children and youth criminality and also on the programs for high-risk youth.

In the second part I compared the data of police statistics from different kinds of criminality in the separate years from 2000-2004.

The conclusion is an attitude to the state of criminality in Mladá Boleslav.

Obsah

1. Úvod	8
1.1 Vymezení základních pojmů	10
2. Teoretická část	14
2.1. Vývoj kriminality dětí a mládeže	14
2.1.1. Aktuální vývoj kriminality mládeže	14
2.2. Trestná činnost dětí a mladistvých	15
2.3. Příčiny a podmínky kriminality mládeže a dětské delikvence	17
2.4. Rizikové faktory a prostředí	17
2.4.1. Rizika ze strany rodiny	18
2.4.2. Vliv prostředí	18
2.5. Odpovědnost mládeže za protiprávní činy	20
2.5.1. Legislativní podmínky péče o děti a mládež	20
2.5.2. Hranice trestní odpovědnosti	21
2.5.3. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů	24
2.6. Prevence kriminality	26
2.7. Instituce a zařízení pro vyhledání poradenské pomoci a spolupráce v řešení sociálně patologických jevů	28
3. Praktická část	32
3.1. Cíle , předpoklady a metody výzkumu	32
3.2. Realizace výzkumu	33
3.2.1. Přehled celkové a objasněné trestné činnosti	33
3.2.2. Statistika celkové kriminality v okrese Mladá Boleslav v letech 2000-2004	35
3.2.3. Statistika trestné činnosti dětí a mládeže	37
3.3. Prevence kriminality na okrese Mladá Boleslav	47
3.3.1. Některá instituce a zařízení regionu Mladá Boleslav	49
3.3.2. Úkoly pracovníků Magistrátu města Mladá Boleslav	49
4. Vyhodnocení předpokladů a závěr	53
5. Seznam použité literatury	55

1. Úvod

Stále aktuálním tématem současné společnosti je problematika kriminality mládeže, neustále se snižující věk pachatelů trestných činů, včetně té nejzávažnější a také brutalita a násilí s jakou jsou tyto trestné činy páčány. Tato problematika mi dala podnět ke zpracování této bakalářské práce s názvem „Problematika růstu kriminality dětí a mládeže na okrese Mladá Boleslav“.

Bakalářská práce se zabývá mládeží jako rizikovou skupinou, jejíž zdravý vývoj se dá z velké části zajistit řádnou výchovou zejména v období dětství a dospívání. Závadové prostředí v rodině, spočívající jak v její nefunkčnosti po stránce výchovné, tak i v hodnotách, které rodina uznává, v chybějícím citovém zázemí a v neuspokojování základních potřeb dítěte je vysoce nebezpečný nejen pro jeho zdravý vývoj, ale i pro vznik delikvence. Mnoho rodičů žije a vychovává své děti podle hodnot, které naše společnost neuznává. Tyto děti začínají s delikvencí brzy, jsou v ní rodiči podporováni a jejich převýchova je velmi stížená.

Ve většině případů se převychovaní jedinci vrací do prostředí ze kterého byli vyjmuti a pokračují v trestné činnosti.

Cílem bakalářské práce je zjistit a popsat současné důvody a příčiny, vedoucí k páčání kriminality mladých lidí a zároveň potvrdit nebo vyvrátit předpoklad narůstající trestné činnosti dětí a mládeže.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a na část praktickou. V úvodní části uvádím některé základní pojmy v souvislosti s touto problematikou. V teoretické části se zabývám kriminalitou dětí a mládeže v České republice, jejími příčinami, vlivem jeho nejbližšího sociálního okolí. Uvádím zde vývoj kriminality dětí a mládeže včetně jejího aktuálního vývoje. Dále jsem popisovala příčiny a podmínky kriminality mládeže a dětské delikvence a její rizikové faktory.

V dalším bloku jsem se zaměřila na trestní odpovědnost mládeže za protiprávní činy, včetně srovnání s věkovou hranicí trestní odpovědnosti v zahraničí. Další část jsem věnovala nové právní úpravě trestnosti kriminality mládeže, kdy dnem 1. ledna 2004 nabyl účinnost zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

V poslední teoretické části jsem se zaměřila na prevenci kriminality dětí a mládeže v České republice a rovněž na instituce a zařízení, které se v různém směru zabývají delikvencí mladých jedinců včetně dalších sociálně patologických jevů.

V praktické části je pak statistické zhodnocení vývoje kriminality dětí a mládeže za období roku 2000 až 2004. Rozbor kriminality se věnuje přehledu kriminality v Mladoboleslavském regionu, kdy jsou zde uvedeny jednotlivé trestné činy, procentuální podíl na celkové kriminalitě a některé další významné skutečnosti k osobám pachatelů z řad dětí a mládeže.

Výsledky hodnocení statistických údajů ukazují jaká je předpověď vývoje kriminality dětí a mládeže. V závěru práce je popsána prevence kriminality v okrese Mladá Boleslav.

1.1 Vymezení základních pojmů

Základním měřítkem pro hodnocení trestné činnosti mládeže je věk, pro který je příznačné určité chování a jednání jedince a další zvláštnosti, kterými se liší od ostatních. Jednotlivé etapy života ovlivňuje biopsychický vývoj člověka, doprovázen nejen rozvojem intelektu ale i citové a morální složky osobnosti.

Mládež

Je spojována s různými věkovými kategoriemi na právu nezávislémi. Ve statistice kriminality policie je pojem mládež chápán v užším smyslu – zahrnuje děti a mladistvé. Pod pojmem mládež policie vykazuje fyzické osoby od narození do věku osmnácti let.

Mladistvý

Mladistvou je osoba ode dne, který následuje po dni patnáctých narozenin do dne, ve kterém dovršila osmnáct let věku. Trestní odpovědnost mladistvého začíná spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení patnácti let a končí v den dovršení osmnáctého roku. Na rozdíl od dospělého má sníženou trestní odpovědnost.

Dítě

Dítě je pojem, používaný především Úmluvou o právech dítěte. Úmluva OSN, která je závazná i pro Českou republiku, chápe dětmi osoby nezletilé. Obecně podle zákona o rodině, jsou za děti považovány osoby mladší 15 let. Pro ukládání ochranné výchovy je významný věk 12 let. Pokud osoba v době po dovršení dvanácti let a je mladší patnácti let spáchala čin jinak trestný, za který trestní zákon umožňuje uložit výjimečný trest, je beztrestná. V takovémto případě může soud v občanskoprávním řízení uložit této osobě ochrannou výchovu.

Mladý dospělý pachatel

Překročil osmnáctý rok věku a nedovršíl dvacátý rok svého věku, a proto soud může jeho podmíněčné odsouzení ponechat v platnosti, i když zavinil příčinu k výkonu trestu odnětí svobody.

Riziková mládež

Jedná se o jedince se zvýšeným rizikem sociálního selhání, tj. disponovaní k delikventnímu chování, drogové závislosti, alkoholismu, patologickému hráčství, k členství např. v extremistických skupinách a v náboženských sektách.

Sociální selhání

Za sociální selhání u dětí a mládeže lze považovat kriminální chování, sebevražedné jednání, předčasné ukončení povinného vzdělávání, záškoláctví, těhotenství před dosažením hranice dospělosti, vznik závislosti na alkoholu, na nealkoholových drogách, patologické hráčství apod.

Sociálně patologické jevy

Jde o jevy pro společnost nežádoucí a ohrožující zejména děti a mládež. Jedná se například o problematiku kriminality, drogových závislostí, vandalismu, prostituce aj.

Kriminalita

Jde o úhrn činů uvedených v trestním zákoně obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu. Za kriminalitu je považována veškerá trestná činnost, včetně té kterou spáchaly osoby, které nemají trestní odpovědnost. V České republice jsou to děti mladší patnácti let.

Za kriminalitu mládeže lze označit trestné jednání osob starších patnácti let, které nedosáhly hranice osmnácti let věku. Definovat ji můžeme jako součást celkové kriminality mládeže i dospělých, jako negativní společenský jev, porušení společenských zájmů na takovém stupni nebezpečnosti, který je charakteristický jako trestný čin.

Delikvence

Zahrnuje nejzávažnější poruchy v chování mládeže projevující se především jako narušení sociálních a právních norem. Vyznačuje se určitou hromadností výskytu, stabilitou a rozšířeností při stejných sociálních podmínkách. Vedle trestných činů tak zahrnuje jevy, které jsou nepochybně závadné, ale samy o sobě nejsou trestné - např. útoky z domova, alkoholismus, nealkoholovou toxikománii, chorobné hráčství, prostituci, účast na činnosti extrémistických skupin, závadových part, agresivitu vůči druhým či vůči věcem, až po agresivitu zaměřenou proti vlastní osobě (sebevražedné pokusy a sebevraždy).

Dětská delikvence znamená jednání osob mladších patnácti let, které spáchaly čin, jenž by jinak byl považován za trestný čin, nebo čin, který se neslučuje s normami dané společnosti a ohrožuje mladistvého jedince v jeho sociálním vývoji.

Rodina

Funkce rodiny spočívá v tom, že od narození dítěte ovlivňuje jeho vývoj, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a trvale se zapisují do duševního života dítěte. Dítě si tak do života odnáší základní pojetí citů a vzor chování jako své vlastní dispozice. V rodině získává jedinec základní stupnici hodnot, jejichž prostřednictvím se připravuje na život ve společnosti.

Kvalita rodinného zázemí má pro dítě a jeho vývoj velký význam. Rodina zajišťuje uspokojování biologických potřeb dítěte a také podmínky pro jeho zrání a růst. Je nezastupitelná v socializačním procesu a nemalou měrou se podepisuje na mravním vývoji dítěte.

Pokud rodina neplní svoji funkci, dítě zpravidla strádá, prožívá zklamání. Bývá ohroženo uspokojování jeho potřeb a v důsledku toho může mít problémy s orientací v mezilidských vztazích, může prožívat nedůvěru v sebe sama, pochybuje o svých schopnostech a dovednostech. Takový jedinec těžko odolává dlouhodobému neúspěchu a stresu, neumí přijímat odpovědnost za své chování. Vytváří si svůj vlastní svět s odpovídajícím systémem hodnot. Na základě toho se může v důsledku negativních životních zkušeností vyvíjet nenávist a agresivita.

Prevence

Ve vztahu k tématu práce se prevencí rozumí předcházení delikventnímu jednání u celé populace dětí, resp. u těch dětí, které se ještě delikventního chování nedopustily, ale podle určitých známek lze soudit, že k němu mají sklon.

Základem úspěchu prevence kriminality mládeže je její včasné a dlouhodobé působení na děti od nejútlejšího věku.

Prevence kriminality je vedle represe součástí trestní politiky. Okruh subjektů preventivní politiky zahrnuje orgány činné v trestním řízení (policie, státní zastupitelství, zastupitelství, vězeňství) i jiné instituce (zájmová sdružení občanů, církve, podnikatelské subjekty, nerepresivní orgány veřejné správy) a jednotlivé občany. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrozumnější formy závislostí.

Objekty prevence kriminality jsou kriminogenní faktory tj. sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality, dále potenciální či skuteční pachatelé trestné činnosti a také potenciální či skutečné oběti trestných činů.

2. Teoretická část

2.1 Vývoj kriminality dětí a mládeže

Lidé se dopouštějí trestné činnosti v každém věku, nejvíce však v mládí a rané dospělosti. Kriminalita mládeže, registrovaná orgány činnými v trestním řízení, byla v Československu v systematických statistických řadách evidována od šedesátých let dvacátého století. Od té doby bylo zaznamenáno několik vln vzestupu, první větší vlna od roku 1963 do roku 1971, druhá na přelomu osmdesátých let.

„ V osmdesátých letech byla kriminalita mládeže v České republice poměrně stabilní a to v počtu objasněných skutků, kterých se dopustila mládež, tak v jejich asi patnáctiprocentním podílu na celkové kriminalitě. Průměrně bylo ročně registrováno 9000 pachatelů ve věku do 18 let. Z toho 6 000 mladistvých a přes 3 000 dětí. Podíl pachatelů do 18 let činil 13 % všech pachatelů.

2.1.1 Aktuální vývoj kriminality mládeže

V roce 1990 došlo ze statistického hlediska k velmi významné legislativní změně – byla zrušena kategorie přečinů. Značná část společensky méně závažných skutků byla přesunuta do kategorie přestupků, a tím z trestního řízení do mimosoudního řízení správního. Přesto se tato dekriminalizace snížením registrované kriminality neprojevila.

Rovněž se neprojevilo zvýšení hranice majetkové škody odlišující trestný čin od korespondujícího přestupku z 1 000 Kč na 2 000 Kč, ke kterému došlo v roce 1994 (další zvýšení na 5 000 Kč je od 1.1.2002). Při srovnání majetkové kriminality různých států je třeba brát v úvahu rozdílnosti ve stanovení minimální hranice majetkové škody potřebné pro trestný čin.“ Zoubková (2002, str. 17)

V devadesátých letech docházelo k postupnému nárůstu kriminality a nárůst kriminality spáchané mládeží byl ještě výraznější. Kriminalita mládeže stoupla jak v procentuálním podílu tak i v absolutních číslech. Každý pátý objasněný kriminální skutek byl spáchán mládeží do osmnácti let.

I v počtu registrovaných nejmladších pachatelů došlo v devadesátých letech k nárůstu jak v absolutních číslech, tak i v procentuálním podílu na všech pachatelích.

Třetina trestné činnosti dětí a mladistvých je registrována jako opakovaná, a to i vícekrát. Téměř polovina skutků je spáchána ve spolupachatelství. Kriminalita mládeže

je převážně záležitostí chlapců, dívky se dopouštějí trestné činnosti mnohem méně a také méně často za použití násilí. Většinou páchají podvody, krádeže a kriminalitu v souvislosti s drogami a prostitucí. Z hlediska krajů jsou dlouhodobě nejzatíženějšími kriminalitou dětí kraj severočeský a severomoravský. V kriminalitě mladistvých je na prvním místě rovněž severočeský kraj, po té kraj západočeský a severomoravský.

V devadesátých letech počet registrovaných trestných činů celkově vzrostl, stoupl i počet zjištěných pachatelů trestných činů a změny v trestné činnosti mládeže jsou jedním z nejvýraznějších ukazatelů ve vývoji kriminality na konci dvacátého století v České republice.

2.2 Trestná činnost dětí a mladistvých

Důležitou roli ve výchově jedince má rodina. Ta má dítě vychovat a připravit do života. Škola ani jiné instituce zaměřené na mládež nemohou rodinu nahradit a pokud jako výchovný činitel rodina selhává, výsledkem může být kriminalita dětí a mládeže.

Struktura trestné činnosti mládeže se od trestné činnosti ostatních věkových skupin liší. Tyto odlišnosti jsou mimo věku dány stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivy k páčání trestné činnosti.

Zvláštnosti způsobu páčání trestné činnosti mládeže charakterizuje Konrád a kol.(1996) takto:

- výběr předmětu útoku je určován rozdílným hodnotovým systémem mládeže,
- trestná činnost je obvykle páčána skupinově s nízkou úrovní organizace,
- obvykle schází příprava ke spáchání trestné činnosti, pokud je trestná činnost připravována, úroveň přípravy je povrchní, nedokonalá,
- chování mladistvých delikventů se vyznačuje neúměrnou brutalitou, projevující se např. zbytečnou devastací okolí a předmětů,
- nevýhoda mladistvého pachatele spočívá v nedostatku věku, fyzické síly apod. je nahrazován neúměrnými prostředky k překonání překážky a cíle,
- kriminální delikty jsou často páčány pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek, které posilují odvahu i agresivitu,
- při recidivě trestné činnosti mladiství pachatelé volí stejný způsob spáchání a své konání z předchozí trestné činnosti opakují. Vzniká tak charakteristický soubor opakovaného konání.

- alibi si zajišťují u svých kamarádů, nebo v partě, obvykle však až po spáchání trestné činnosti,
- o připravované tr. činnosti se obvykle svěřují svým kamarádům nebo členům party
- obvykle schází snaha utajovat spáchání trestného činu,
- předmětem zájmu jsou obvykle předměty, které momentálně potřebují,
- rozhodování a jednání je spíše emotivní než racionální, apod.“ Chmelík (1998, str.11)

Na prvním místě v páčání trestné činnosti mladých lidí převažuje majetková trestná činnost, která je mládeži nejdostupnější a s malým rizikem odhalení. Jde zejména o krádeže věcí z aut, krádeže aut, podvody, krádeže kol, krádeže v obchodních domech. Nejčastějším důvodem páčání této trestné činnosti je, opatřit si peníze pro své záliby, kterými jsou například hry na automatech, počítačové hry, alkohol a drogy.

Právě alkohol nebo návyková látka zvyšující agresivitu a nepřiměřené reakce, může být impulsem pro trestnou činnost.

Poměrně mladou formou trestné činnosti je rasově motivovaná trestná činnost. Stále častěji se setkáváme s vandalismem, sprejerstvím, prostitucí, drogovou trestnou činností. Rovněž nebezpečnou a obecně ohrožující trestnou činností jsou anonymní hrozby (požáry, výbuchy).

Mládež a zejména trestně neodpovědné děti jsou stále častěji zneužívány k páčání trestné činnosti a zapojovány do organizovaných zločineckých skupin, nebo jsou zneužívány k šíření dětské pornografie.

Znepokojující je zvyšující se počet dětí, podezřelých z násilných trestných činů a brutalita, která trestnou činnost provází. V poslední době zaznamenáváme snižování věkové hranice tak, že násilnou trestnou činností páchají osoby i mladší 15 let. To může souviset s nárůstem projevů násilí v běžném životě i v médiích. Nezřídka je trestná činnost páchaná dětmi založena na vzorech představitelů akčních filmů shlédnutých na videu, v televizi nebo při počítačových hrách. Například v roce 2004 spáchali nezletilí, tedy děti do patnácti let celkem 3 319 skutků, zhruba o 1 360 méně než v roce 2003. Podíleli se však na čtyřech vraždách, kdežto v roce 2003 nespáchali ani jednu.

Dalo by se říci, že problematika kriminality mládeže se vyskytuje především ve velkých městských aglomeracích, kde s ohledem na velký počet obyvatel a tím i určitou míru anonymity, mají vytvořeny vhodnější podmínky pro páčání trestné činnosti.

2.3 Příčiny a podmínky kriminality mládeže a dětské delikvence

Příčin k páčání trestné činnosti může být několik. Mohou to být vývojové zvláštnosti mladého člověka, prostředí ve kterém se pohybuje a postavení které v něm zaujímá. Na základě toho se formuje hodnotový systém, sociální orientace, postoje k lidem a další charakterové atributy osobnosti člověka.

Počátky příčin vzniku kriminálního chování mohou být již v období prenatálního života dosud nenarozeného jedince. Velmi traumatizujícím zážitkem pro dítě je porod, který může zapříčinit pozdější delikventní jednání.

Mezi příčiny vzniku kriminality lze považovat i takové, které sice nejsou prvotní, ale mají velký vliv na chování a jednání jedince. Jedná se o problematiku zdravotního stavu, především u osoby s duševními poruchami nebo chorobami. Nejčastěji to jsou skupiny osob s psychopatickým vývojem osobnosti.

Dalšími příčinami kriminality je neuspořádaný volný čas, škodlivý vliv party, nedostatečná výchovná práce a vliv školy, problémy související se školní docházkou, drogová a alkoholová závislost, recidiva, nedostatečná mravní a citová výchova. Jednou z příčin, vedoucí k páčání kriminálních deliktů může být také nedostatečné a neúplné vzdělání, absence právního vědomí, snížený intelekt a další. Na šíření sociálně patologických jevů mezi mládeží mají vliv i probíhající kulturní a sociální změny.

2.4 Rizikové faktory a prostředí

Vliv rodiny na děti v dospívání stále více klesá. Tradiční pojítka rodiny ztrácejí na významu. Narůstá sociální kontrola dětí prostřednictvím specializovaných institucí, volný čas zaplňuje sledování televize, videa nebo počítačové hry. V jiných případech rodinu nahrazují kamarádi a parta. V důsledku toho nejsou naplňovány základní psychické potřeby mladých lidí a jejich neschopnost sdílet určité hodnoty. Špatnou výchovu v rodině a ve školských institucích vidím jako jednu z hlavních příčin kriminality dětí a mladistvých, následně i kriminality dospělých. Rodina je základní sociální jednotkou, která nejvíce ovlivňuje vývoj jedince a podílí se na tvorbě zvyků, návyků a vzorců chování. Škola jako další sociální instituce zajišťuje následnou socializaci jedince, sociální vazby mezi vrstevníky, učí jedince samostatnosti, kontaktu a jednání se spolužáky, vrstevníky.

2.4.1 Rizika ze strany rodiny

Rostoucí kriminalita mládeže je ve studiích deprivace dětí způsobené nepřítomností kvalitní rodičovské péče spojována s úpadkem tradičního modelu rodiny.

Nejčastějším důvodem, který vede dítě k negativnímu chování a projevům bývá problémová rodina. Nemusí to být jen rodina rozvrácená, nefunkční a sociálně slabá, ale i rodina dobře situovaná a ekonomicky zajištěná. Rodinná výchova je základem a má velký význam při formování osobnosti mladého člověka. Jestliže rodina selhává, umožňuje dětem kriminální chování.

Výskyt kriminality je vyšší u dětí a mládeže z dysfunkčních rodin. Rizikovým faktorem pro dítě je nepřítomnost jednoho z rodičů v rodině. Pravděpodobnost, že bude dítě během dospívání přestupovat meze zákona se zvyšuje i v případě závislosti rodičů na alkoholu nebo jiných drogách, kriminalitě členů rodiny, nepřiměřené výchově dítěte, lhostejnosti rodičů k chování dítěte ve škole i mimo ni, nezájmu jakým způsobem nebo s kým tráví dítě volný čas. Jedním z faktorů může být i pobyt dítěte v dětském domově.

Výjimkou nejsou ani stabilní, úplné rodiny. Dítě sice nestrádá po materiální stránce, ale chybí tu citový vztah a zájem o jeho život. Rodiče před výchovou dítěte upřednostňují podnikatelské aktivity nebo se jinak angažují v zaměstnání. Někdy nemají rodiče na své děti čas kvůli účasti na aktivitách sekty. Existují případy, kdy rodiče pod vlivem sekty děti fyzicky týrají.

2.4.2 Vliv prostředí

V průběhu dospívání, kdy dítě oproti fyzické stránce nemá ještě dostatečně vyvinutou psychickou stránku, je více náchylné přijímat negativní vzory mládeže i dospělých osob. Tak jako je přirozenou součástí člověka potřeba sdružovat se v kolektivu lidí, tak i mládež má potřebu vyhledávat party vrstevníků nebo jiná společenství. Nebezpečí spočívá ve sdružování v partách, které vystupují protispolečensky, agresivně, prosazující rasovou nesnášenlivost, a svou úlohu tu hrají také alkohol a drogy. Mladý nezkušený člověk snadno podlehne negativním vlivům jiných osob a velmi snadno se začlení do určitého ideologického seskupení, zejména v případech, kdy je tato parta či skupina řízena silnou osobností. Je známo, že mladý člověk touží být zajímavým, vynikat nad ostatními, nějak se od ostatních odlišovat, upoutat okolí.

V prezentaci svého postoje je mládež podporována anonymitou party, což může výrazně ovlivnit stupeň agresivity jejich jednání nebo prosazování názoru. Vlastní názor jedince je zpravidla potlačován a bývá nahrazen názorem vůdcem party.

Chování mladého jedince kromě party a vrstevnických skupin může ovlivňovat také škola. Školská zařízení vytváří základní materiální a citové hodnoty dítěte, které jej doprovázejí po zbytek života a přímo působí na formování jeho osobnosti.

Škola jako výchovně vzdělávací instituce, která výrazným způsobem ovlivňuje a formuje osobnost dítěte, má nemalou úlohu v řešení a odhalování delikventního chování a jednání žáků. Málokteré problémové dítě se ve škole neprojeví svými sklony, často je právě škola hlavním místem pro páchání trestné činnosti. Učitel tak nezřídka bývá postaven před úkol odhalit a následně řešit tento sociálně patologický fenomén – drobnější přestupky v rámci třídy, event. školy, závažnější problémy pak ve spolupráci s poradenskými a nápravnými zařízeními.

„Za základní kriminogenní faktory ve školské výchově lze označit především tyto: nepravdivá školní docházka, špatný prospěch, nevhodné chování žáků k učitelům, učitelů k žákům, arogantní přístup učitele k žákům, špatná spolupráce rodičů se školou, nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy.“ (Chmelík, 1998, str. 10).

2.6 Odpovědnost mládeže za protiprávní činy

2.6.1 Legislativní podmínky péče o děti a mládež

Zvláštní ochranu rodině, dětem a mladistvým zaručuje čl. 32 Listiny základních práv a svobod a dále Úmluva o právech dítěte (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 106/1991 Sb.), která deklaruje právo dítěte na život, zdravý vývoj, rodičovskou péči, život v rodině, vzdělání a zaměstnání.

Zákon č.359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí si klade za cíl chránit práva dítěte, jeho zdravý vývoj a řádnou výchovu. Má působit k obnově narušených funkcí rodiny. V tomto zákoně jsou definovány státní orgány ochrany dítěte, např. Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodní ochranu dětí, oddělení sociálně právní ochrany dětí na státních úřadech také právnické a fyzické osoby, které jsou tímto pověřeny. Uvedené organizace se zabývají zejména dětmi, které rodiče nemají, nebo jejichž rodiče nevykonávají, příp. zneužívají své povinnosti vůči dětem.

Zákon o Probační a mediační službě č. 257/2000 je v České republice v účinnosti od 1.1.2001. Tento zákon rozumí probací organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným či odsouzeným, kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život. Mediaci je pojata jako mimosoudní zprostředkování řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Úkolem této instituce je posílit alternativní možnosti postihu pachatelů trestních činů a umožnit snížení počtu odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Zákon o policii č.283/1993 Sb., který upravuje výkon služby policejních orgánů. Děti a mládež se týkají jen některá ustanovení. Při policejním zadržení osoby mladší než 18 let musí policista vyrozumět zákonného zástupce této osoby. V policejní cele musí být mladistvý oddělen od dospělých. Při služebním zákroku proti osobě mladší 15 let nesmí policista až na výjimky použít některých donucovacích prostředků a zbraní. Při výslechu osoby mladší 15 let musí být kromě policejního orgánu přítomna rovněž další dospělá osoba – sociální pracovník, pedagog apod.

2.6.2 Hranice trestní odpovědnosti

Často se v souvislosti s kriminalitou dětí hovoří i o otázce snížení hranice trestní odpovědnosti. Úpravou zákona a snížením trestní odpovědnosti se ale neřeší vzrůstající počet trestných činů, tím se řeší jen jejich potrestání. Začít by se mělo u rodiny. Lhostejnost rodičů k výchově svých dětí je hlavním důvodem rostoucí kriminality mládeže. Dokud nebudou rodiče denně svým potomkům vštěpovat, že slova typu „prosím vás“, „děkuji“ či „promiňte“ nejsou škodlivá, nepohne se řešení dětské kriminality nikam. Ale nestačí jen samotné nabádání. Zároveň je potřeba, aby podobná slova a fráze dospělí sami používali v běžné komunikaci. Často dětem chybí také citová vazba. Chybí jim vztah s někým, koho by si mohly vážit, před kým by měly respekt, a jsou v důležité životní etapě ponechání sami sobě, vlivu médií nebo špatným příkladům, kterých je v dnešní době více než dost.

V rámci diskuse o trestné činnosti mládeže mezi odbornou veřejností, politiky a laiky se dostává do popředí otázka snížení věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů. Ti, kdo požadují snížení této hranice, argumentují nutností chránit ostatní před násilím a brutalitou některých jedinců. Část z těch mladistvých násilníků chladnokrevně kalkuluje s tím, že se jim nemůže nic stát, protože jediný možný větší trest, kterým je pobyt ve výchovném ústavu, lehce přežijí.

I nejmírnější požadavek – snížení trestní odpovědnosti na 14 let – vyvolává značné až rozhořčené reakce řady lidí, mezi nimi i některých zákonodárců. Argumentují tím, že nemůžeme zavírat do vězení děti, které své jednání nemohou zodpovědně zvážit. Rodiče, používající tento argument, vidí své dítě pouze jako možnou oběť příliš tvrdé zákonné normy. Zapomínají na to, že i jejich dítě by se mohlo stát obětí mladistvého zločince. Nehledě k tomu, že jsou i takoví rodiče, kteří své nezletilé děti navádějí nebo přímo nutí k drobné kriminalitě právě proto, že je nelze trestat. Konzervativní setrvávání na dosavadní věkové hranici trestní odpovědnosti nebere v úvahu to, že rozptyl mentální vyspělosti dnešních dětí je v důsledku nepřestavitelně rychlého rozvoje informačních technologií mnohem větší, než jak ho známe ještě z dob před patnácti či dvaceti lety. Zatímco dnešní třicátníci v dětství o počítačích, videu, mobilních telefonech apod. měli jen kusé informace, dnes je děti ovládají mnohem samozřejměji než dospělí. To jim přináší mnoho užitečného, ale jako vše nové i mnoho nebezpečného. Zejména proto, že audiovizuální produkty ovlivňují děti mnohem hlouběji než dospělí. Za to, jaké

produkty děti konzumují, jsou odpovědni zejména jejich rodiče. Za to, co děti dělají, by měli být odpovědni rovněž. Bohužel se tato zodpovědnost prakticky přestala vymáhat. Při pozorném sledování duševního života dětí se dospívá k poznání, že v některých situacích i malé dítě uvažuje stejně jako dospělý člověk. U desetiletých a starších je to jev velmi častý. Důkazem toho je i rozmáhající se šikana počínaje mateřskými školami. Šikana není dětská vlastnost. Nelze ji ztotožňovat s dětskými žertíky, i když hranice mezi nimi a šikanou je nezřetelná. Šikana plánovaná a zejména skupinová je vlastností dospělých lidí, byť věkově nedospělých. Proto i trestní odpovědnost by měla odpovídat nikoli jejich věku, nýbrž jejich skutkům. Téměř všechny děti se rodí s dobrými vlastnostmi. To, jak se vyvíjejí, ovlivňují především rodiče. Později také škola. A trvale celá společnost. Stane-li se, že dětský zločinec zůstane nepotrestán, pro mnohé se stává hrdinou. Spolu s vlivem komerčních produktů hrdinou hodným následování. Budou-li vědět, že jim hrozí ne diagnostický ústav, nýbrž vězení, zcela určitě si většina z nich na násilí na druhých nechá zajít chuť. Snížená hranice trestní odpovědnosti neohrožuje žádné normální dítě. Naopak, drtivou většinu dětí chrání proti možným násilníkům. Ti, kdo jsou proti ní, ve skutečnosti chrání potenciální násilníky a ohrožují nevinné oběti. Násilník je násilníkem, ať je mu třicet, nebo deset let. Mluvit o tom, že dítě není schopno si důsledky svých činů uvědomit, může jen ten, kdo se do jejich myšlení neumí vcítit.

Ochraňovat děti je povinností každé společnosti. Závažný problém vzniká ve vymezení toho, před čím a jak je chránit.

„ V současnosti lze odbornou i laickou veřejnost rozdělit do dvou skupin na základě upřednostňování či radikálního odmítání sankčního přístupu k řešení delikvence mládeže.

V první skupině převažuje souhlasný postoj ke snížení hranice částečné trestní odpovědnosti (tj. zvláštním způsobem upravené trestní odpovědnosti mladistvých) ze současných 15 na 14 let, příp. až na 12 let. Sankční přístup a případné snížení hranice trestní odpovědnosti preferují spíše terénní policisté, vězeňští pracovníci, pracovníci výchovných a diagnostických ústavů, část státních zástupců a soudců, část psychiatrů, psychologů a učitelů atd.- tj. spíše pracovníci, kteří jsou v každodenním či častém styku s delikventní mládeží nebo jejími oběťmi.

Ve druhé skupině převažuje zcela odmítavý přístup ke snížení hranice trestní odpovědnosti a některými zástupci z této skupiny je navrhováno dokonce zvýšení hranice

trestní odpovědnosti na 16 let. Jsou v ní zastoupeni především právníci pracující ve výzkumné a vzdělávací sféře, část sociálních pracovníků různých humanitních státních a nestátních organizací, část státních zástupců a soudců a další.“ (Marešová, 2000, s.306-307).

Ve většině zemí se věk počátku trestní odpovědnosti pohybuje od 14 do 16 roku. Jsou ale státy, kde je počátek trestní odpovědnosti velmi nízký.

Tabulka: Počátek trestní odpovědnosti ve srovnání s jinými státy Evropy

Název státu	věk
Švýcarsko	7 (15) [*]
Velká Británie (Skotsko)	8 (16) ^{**}
Velká Británie (Anglie, Wales)	10
Nizozemí	12
Francie	13
Řecko	13
Bulharsko	14
Chorvatsko	14
Itálie	14
Maďarsko	14
Rakousko	14
Rumunsko	14 (16) ^{***}
Spolková republika Německo	14
Česká republika	15
Slovensko	15
Polsko	16 (17)
Španělsko	16

Poznámky:

- * Ve Švýcarsku je výrazně uplatňován sociálně-opatrovnícký model. Proti dítěti ve věku od 7 do 15 let lze vést řízení pouze prostřednictvím právních zástupců mládeže. Až po dovršení 15. roku je možné vést trestní řízení před soudními orgány pro mládež.

- ** Ve Skotsku lze stíhat děti ve věku 8-16 let výjimečně – na zvláštní povolení.
- *** V Rumunsku je relativní počátek trestní odpovědnosti. U pachatelů 14 až 16ti letých soudce posuzuje sociální zralost pachatelů, zda jsou již odpovědní za své jednání.

2.6.3 Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a

o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

(zákon o soudnictví ve věcech mládeže, dále jen „ZSVM“).

Zákonodárce vycházel z úvahy, že kriminalita mládeže je natolik důležitá skutečnost, že si vyžaduje samostatnou legislativní úpravu, že nestačí právní úprava dosud obsažená převážně v trestním zákoně a trestním řádu, ale je tedy potřeba přijmout zákon nový.

Jedním z posledních dokumentů, který nejnověji reaguje na situaci problémového chování dětí a mládeže je od 1.1. 2004 účinný nově přijatý zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který si klade za cíl nově upravit zásady odpovědnosti a sankcionování mládeže za protiprávní činy i řízení ve věcech mladistvých.

Jedná se o zákon sledující především obnovující funkci ve vztahu k mladistvému, tedy jeho řádné zapojení do života společnosti, čemuž dává přednost před ukládáním trestních opatření, zavádí specializované soudní senáty a samosoudce ve věcech protiprávních činů mládeže – „soud pro mládež“.

Zákon sestává z čtyř HLAV, přičemž první hlava se zabývá obecnými ustanoveními, druhá mladistvými, třetí řízením ve věcech dětí mladších patnácti let. Čtvrtá hlava se týká společných a přechodných ustanovení k části první, která pojednává o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže. Krátce ze zákona uvádím např.:

§ 52 až § 54 ZSVM upravují ochranu soukromí mladistvých a veřejnost řízení ; obecně platí zákaz zveřejňování, jednání je veřejné pouze na žádost mladistvého. Neoprávněné zveřejnění údajů, které vedou k identifikaci mladistvého je přestupkem se sankcí až 50.000,- Kč, místní příslušnost – přednostně vedeno soudem pro mládež, v jehož obvodu mladistvý bydlí případně se zdržuje nebo zde pracuje.).

Probační a výchovné programy – zatím není žádný probační program akreditován obsah zpráv OPD – postoj mladistvého k náhradě škody, sociální zázemí, chování po spáchání trestného činu, zapojení se do výchovných programů.

K vyšetření duševního stavu musí být vždy 2 znalci, pozorování nesmí trvat déle než 1 měsíc, lze prodloužit jen o měsíc.

Ve chvíli, kdy veškeré výchovné procesy zklamou, zbývá dítěti jen krůček k trestnému činu. V případě jeho spáchání přichází logicky na řadu potrestání. Tento zákon dává po mnoha letech větší pravomoci speciálním soudům pro děti, které se zabývají zločinností mládeže. V soudnictví mládeže jsou rozlišovány kategorie: trestné činy mladých dospělých (18 – 21 let), provinění u mladistvých a činy jinak trestné, jichž se dopustilo trestně neodpovědné dítě.

Hlava II zákona se týká trestných činů spáchaných mladistvým, které se dle ZM nazývají provinění mladistvých (dle důvodové zprávy jde o snahu nekriminalizovat) – ve věku od 15 do 18 let; podpůrně se použije trestního řádu a trestního zákona. Za provinění se neukládají tresty, ale opatření.

Těmi nejměkčími tresty jsou výchovná opatření. Jedná se například o dohled probačního úředníka, který pravidelně sleduje chování mladistvého a způsob, jakým je vychováván. Dále do této skupiny patří probační programy, které schvaluje ministr spravedlnosti. Jedná se o vzdělávací, terapeutické, psychologické a další vhodné programy pro trestanou mládež. Pod tato nejměkčí opatření patří i tzv. výchovné povinnosti. To znamená, že mladiství musí bydlet s rodiči nebo s jiným dospělým odpovědným za jeho výchovu, musí zaplatit přiměřenou peněžní částku jako náhradu škody nebo musí vykonat společensky prospěšnou činnost, a to samozřejmě ve svém volném čase. Opakem toho jsou výchovná omezení, tedy co mladiství nesmí. Zde zákon hovoří například o zákazu navštěvovat určité akce, scházet se s určitými osobami, užívat návykové látky nebo se jakkoli účastnit hazardu.

V případě, že výchovná opatření selžou, nebo se jedná o závažnější trestný čin, může soud využít takzvaných ochranných opatření. Těmi nejčastějšími jsou ochranná léčení, zabránění věcí ale především ochranná výchova, která se vykonává ve výchovných zařízeních.

Poslední skupinou, kterou uvádí zákon, jsou trestní opatření. Mezi ně patří zejména obecně prospěšné práce v rozsahu 50 až 200 hodin, peněžitě opatření (případně s podmíněným odkladem výkonu), propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněně. Většina tr. opatření se zahazuje hned po jejich výkonu.

Zákon preferuje odklony trestního řízení, popřípadě projednání věci a výchovné působení na mladistvého, trestní příkaz je nepřipustný, ale existuje možnost odstoupení od trestního stíhání.

Hlava III zákona se týká řízení ve věcech dětí mladších 15 let. Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Pokud se dítě mladší patnácti let dopustí činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit následující opatření: a) dohled probačního úředníka b) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče, c) ochrannou výchovu. Probační úředník v rámci výkonu dohledu navštěvuje dítě mladší patnácti let jak v jeho bydlišti, tak ve škole. Řízení se vede dle občanského soudního řádu, používá se zákon o rodině (č.94/1963 Sb.), a zákon o sociálně – právní ochraně dětí (č.359/1999 Sb.).

2.7 Prevence kriminality

Výskyt nových sociálně patologických jevů včetně kvantitativního nárůstu a kvalitativních změn v oblasti kriminality po roce 1990 vyvolaly naléhavou potřebu položit v rámci kriminální politiky mnohem větší důraz na prevenci kriminality než tomu bylo do té doby. Prevence kriminality je možné chápat jako ofenzivní strategie boje s trestnou činností. Na rozdíl od represivních metod, koncipovaných zejména v rámci trestní politiky, využívá především metod nerepresivních, na nichž se podílí celá řada veřejných institucí i soukromých subjektů. Cílem preventivní politiky je snížení míry a závažnosti trestné činnosti a zvýšení pocitu bezpečnosti občanů. Preventivní politika se zaměřuje na eliminaci kriminogenních faktorů a kriminálně rizikových jevů a na pomoc obětem trestných činů.

Primární prevence je zaměřena na všechny občany. Současný trend, kterým se ubírá primární prevence, týkající se sociálně patologických jevů, především dětí a mládeže, by se dala charakterizovat následujícími slovy: *"Dítě, které dokáže správně komunikovat, řešit konflikty, bránit se manipulaci apod. je statisticky méně ohroženo rozvojem drogové závislosti, ale i sociálně patologickými jevy."* V rámci primární prevence, se její těžiště přenáší zejména do výchovy v rodině a škole samé (sledují se styly výchovy, klima, charakter vztahů atp.), ale i mimo ni, kdy sledujeme kvalitní náplň volného času dětí a jejich vztahy s vrstevníky.

Do primární prevence jsou tak zapojeni rodiče, učitelé, výchovní poradci, speciální pedagogové, psychologové a popř. lékaři, ale i lidé, kteří se věnují dětem ve volném čase. Upřednostňují se formy ambulantní poradenské nebo psychoterapeutické péče v Pedagogicko- psychologické poradně, Střediscích výchovné péče, aktivity občanských sdružení, programy Domovů pro děti a mládež, programy kulturních domů a sportovních klubů, nízkoprahová zařízení, tedy obecně programy na zvyšování informovanosti.

Sekundární prevence se zaměřuje na rizikové skupiny osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachatelé nebo oběťmi trestné činnosti nebo na zamezení již vzniklého problému a recidivy sociálně patologického chování. Do této oblasti vstupují téměř stejné instituce a sdružení jako v případě primární prevence a zejména instituce ústavní péče, jež spadají pod resort MŠMT, kterými jsou dětské domovy, diagnostické ústavy a speciální výchovná zařízení (dětský výchovný ústav, výchovný ústav pro mládež a jejich ochranné a výchovně léčebné režimy), v nichž probíhá ochranná a ústavní výchova (což je v některých případech chápáno jako forma trestu a vstupují tedy i do oblasti terciální prevence).

Terciální prevence se soustřeďuje na kriminálně narušené jedince a na nefunkční sociální prostředí. Zabývá se následnou péčí, která přichází po odpykání trestu, nebo i během něho a je zaměřena na zabránění recidivy, tedy opakovaného antisociálního chování. Zabezpečuje se zejména činností občanských sdružení (projekt Lata ap.), jejich formy streetworku, SVP (Střediska výchovné péče) a další resocializační programy institucí pro výkon trestu jako jsou věznice, DDÚ, DDM (diagnostické ústavy pro děti a mládež), DVÚ- dětský výchovný ústav, VÚM- výchovný ústav pro mládež). Jako ochranné faktory sociálně patologických jevů lze označit vysokou inteligenci jedince, schopnost vyrovnání se s negativními zkušenostmi, sebeúcta a sebedůvěra, pozitivní

perspektivy a možnosti pro budoucnost, zapojení se do pozitivní skupiny vrstevníků, oceňování vzdělání a zdraví, účast v církvi a dobrovolných aktivitách, jeho/její empatie, nesobeckost, duchovní orientace, schopnost sebekontroly, dobré vztahy v rodině, otevřená komunikace, neautoritativní podpora dospívajícího, duchovní orientace, nepřítomnost rozporu mezi hodnotami vrstevníků a rodiny, spolupracující, otevřené klima ve škole, pozitivní vzory, malá permisivita k negativním sociálním jevům, stálá pozitivní poselství v médiích, příležitost pro kreativitu mládeže, přísné zákony o zbraních a drogách, dobrý socioekonomický status rodiny s vyšším dohledem rodičů. Na podporu těchto faktorů by se měla zejména zaměřit prevence.

Projekty prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže mají napomoci zejména výchově dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti, mají napomoci odmítání forem sebeustrukce, projevů agresivity a porušování zákona.

2.7.1 Instituce a zařízení pro vyhledání poradenské pomoci a spolupráce v řešení sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

V České republice existuje a rovněž nadále vzniká celá řada institucí, zařízení a organizací, které se z nejrůznějších stran zabývají kriminálně rizikovými skupinami dětí a mládeže.

Ve státní správě působí například sociální pracovníci oddělení péče o rodinu a dítě okresních úřadů, sociální pracovníci oddělení sociální prevence, kurátoři pro mládež, institut sociálních pracovníků – terénních pracovníků působících mezi rizikovou mládeží, probační pracovníci, protidrogoví koordinátoři okresních úřadů, protidrogoví koordinátoři školských úřadů, manažeři pro prevenci kriminality, poradny pro manželství, rodinu a mezilidské vztahy, pedagogicko psychologické poradny. Úřady práce poskytují speciální pomoc mladistvým nezaměstnaným a obtížně zaměstnatelným občanům. Stovky terénních sociálních pracovníků pracují při městských a magistrátních úřadech.

V rámci resortu Ministerstva vnitra se problematikou delikventních dětí zabývá odbor bezpečnostní politiky, odbor azylové a migrační politiky a odbor prevence kriminality. Policie ČR má zřízenou na všech úrovních – okresních, krajských i celostátní síť

specialistů na odhalování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži, extremismu a drog. Klíčovým nástrojem v oblasti snižování trestné činnosti dětí je Program prevence kriminality na místní úrovni, spolupracující se všemi subjekty, které působí v jednotlivých městech. V první řadě jsou podporovány projekty primární, sekundární i terciální sociální prevence směřující k neorganizovaným a ohroženým skupinám dětí.

Nevládní organizace. V systému prevence a řešení sociálně patologických jevů mají své místo také nevládní organizace a instituce, sdružení a nadace. Tato zařízení nabízejí například osvětovou činnost pro děti, učitele, rodiče v oblasti prevence a potírání sociálně patologických jevů u dětí a mládeže nebo nabízí výcvik žáků v oblasti sociálních dovedností (kurzy asertivity aj.). Tyto nevládní organizace doplňují činnost institucí veřejné správy a dalších subjektů.

Jsou-li rodiče nebo učitelé postaveni před problém (sociálně patologické projevy a chování dítěte, závislosti, výchovné problémy apod.), který nelze vyřešit vzájemnou spoluprací na úrovni rodina-škola (včetně spolupráce s výchovným poradcem nebo školním metodikem prevence), je nezbytné obrátit se a požádat o pomoc některou z institucí nebo zařízení, které jsou pro tuto činnost uzpůsobeny. Jako příklad mohou uvést:

Střediska výchovné péče pro děti a mládež. Tato zařízení poskytují všestrannou odbornou preventivně výchovnou péči dětem s rizikem či projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a také dětem propuštěným z ústavní výchovy, při jejich integraci do společnosti, pokud ještě neexistují důvody k nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy ve speciálních výchovných zařízeních. Výchovné ústavy jsou internátní výchovná zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy obtížně vychovatelné mládeže. Byly zřízeny speciální telefonické linky (Linka naděje, Linka důvěry), speciální poradenská centra pro drogové a jiné závislosti, Kontaktní centra. Pedagogicko – psychologické poradny, které jsou určeny dětem a mladým lidem, kteří mají problémy ve škole, v rodině nebo mezi skupinou vrstevníků. Dále to jsou poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Tyto poradny se nachází v každém regionu. Dalším zařízením jsou psychoterapeutická centra a pracoviště, určená klientům určité věkové skupiny, kteří mají osobní nebo rodinný problém. Krizová centra, zaměřená na pomoc v naléhavých životních situacích.

Bílý kruh bezpečí (Sdružení pro pomoc obětem trestné činnosti a jejich blízkým). Mimo jiné se zaměřuje především na prevenci kriminality, pořádá kurzy. Rovněž se zabývá otázkami vlivu násilí v médiích na děti a mládež a s tím související problematikou agresivity a násilí. *Prev – centrum*. Jde o občanské sdružení, které se zabývá prevencí, terapií a psychosociální pomocí pro děti, mládež a rodiny. Základním posláním tohoto sdružení je primární a sekundární prevence a rovněž poskytování psychosociální pomoci osobám ohroženým závislostmi a dalšími společensky nežádoucími jevy. Toto sdružení provozuje také Centrum poradenství pro mládež a rodiny, Centrum primární prevence a Centrum komunitních aktivit. *Linka důvěry* (bezpečí) pro děti a mládež. Jedná se o zařízení krizové intervence, které většinou pracuje při zdravotnickém zařízení. Dětem a mladistvým poskytuje anonymní telefonickou pomoc v krizových situacích.

Liga lidských práv – Centrum pro právní ochranu dětí - je nestátní nezisková organizace, jejíž Centrum pro právní ochranu dětí se zabývá převážně touto problematikou:

- monitoring dodržování zákonů a mezinárodních úmluv a praktické řešení případů porušování práv dětí;
- právní servis pro nevládní organizace pomáhající ohroženým dětem a rodinám
- sociálně-právní aktivity ve prospěch ohrožených dětí (např. účast ve sporech o ústavní péči, výživné, šikany...)
- zajišťování související psychologické a sociální pomoci

Centrum pro právní ochranu dětí je členem koalice organizací působících na poli péče o rodinu a dítě vystupujícím pod názvem Koalice “Děti patří do rodiny“, jejíž cílem je změna a rozvoj systému péče o děti a rodinu v České republice. Služby jsou určeny dětem, rodičům, sociálním pracovníkům, nevládním organizacím a všem ostatním, kteří potřebují poradit s právními a souvisejícími problémy, které se týkají dětí.

Nabízí: právní poradenství, např. sepsání právních podání, výběrové zastoupení advokátem a úhrady soudních poplatků, doprovod na jednání s úřady, související sociální a psychologické poradenství, zprostředkování kontaktu na další nevládní organizace a odborníky (psychiatry, psychology, terapeutky, sociální pracovníce)

osobní konzultace (jednorázové nebo opakované)

telefonické konzultace

internetové konzultace

Činnost Centra zajišťují právníci a studenti právnických fakult (pod dohledem člena Advokátní komory ČR), úzká spolupráce se stálým psychologem a sociálním pracovníkem.

V současné době u nás existují různé dobrovolnické programy pomoci rizikové mládeži, z nichž nejznámější je LATA (Laskavá alternativa trestu pro adolescenty). Projekt LATA jako vrstevnický sociální program je zajímavý v tom, že v něm pracují jako dobrovolníci studenti, kteří se prostřednictvím projektu dostávají do kontaktu s jen o něco mladšími rizikovými mladistvými. Může se jednat o dospívající s problémy ve vztahu k rodičovské nebo jiné autoritě, o mladé lidi s problémovým chováním ve škole nebo na pracovišti o dospívající a mladé dospělé, kteří se dopustili trestné činnosti nebo u nichž existuje riziko, že se tohoto chování mohou dopustit. Dalším dobrovolnickým programem je program „Pět P“. Jde o tuzemskou verzi mezinárodního programu Big Brothers, Big Sisters, který nabízí péči, přátelství, pomoc, podporu a prevenci. Preventivní program Pět P se zaměřuje na děti od 6 do 15 let, které ještě nepatří do odborné profesionální péče, ale jejichž životní dráha je již narušena, obvykle nějakým sociálním, psychosociálním či zdravotním handicapem. Těmto dětem hrozí vznik závažnějších potíží ve škole, hůře komunikují se svým okolím, těžce navazují kamarádství s vrstevníky. Jedná se o děti hyperaktivní a těžko zvladatelné, děti ze špatných sociálních podmínek, děti, které jsou obětí rasové nesnášenlivosti, děti nekomunikativní, těžko motivovatelné, děti z rodin, kde se vyskytuje problém, který na dítě negativně působí, děti, které trpí tím, že na ně rodiče nemají čas, třídní outsideři, děti s hraničním intelektem.

Obce a různé nestátní instituce nabízejí programy pro rizikovou mládež. Takovými mohou být třeba resocializační programy. Jedná se například o komplexní komunitní program pro rizikovou mládež REP (resocializační pomoc), který byl vybudován z iniciativy referátu sociálních věcí v Liberci. Původně byl určen klientům ve věku 15 až 18 let, u nichž byly zaznamenány vážné poruchy chování, ale kteří ještě nebyli stíháni pro trestnou činnost. Později zahájil svou činnost podobný program REP – Junior pro děti mladší 15 let. Dalším probíhajícím projektem je REP – T, který je určen klientům ve věku mladistvých a mladých dospělých, kteří již porušili zákon. Pomoci takovýchto programů mohou využívat i problémoví žáci základních a studenti středních škol.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíle, předpoklady a metody výzkumu

Cílem praktické části je zjistit a také potvrdit nebo vyvrátit pomocí statistik předpoklad narůstající trestné činnosti páchané dětmi a mládeží na okrese Mladá Boleslav.

Předpoklady práce:

- **Lze předpokládat, že kriminalita dětí a mládeže vzrostla**
- **Lze předpokládat, že podíl na násilné kriminalitě páchané dětmi a mládeží je vyšší než je majetková kriminalita.**

Pro svůj výzkum jsem použila následující metody:

- analýza spisové dokumentace – analýza použitých dostupných materiálů

3.2 Realizace výzkumu

S problematikou trestné činnosti dětí a mládeže se setkávám poměrně často. V poslední době se tento problém velmi často diskutuje i v odborných kruzích. Zejména nárůst určitého druhu kriminální činnosti a věk pachatelů. Vzhledem k mé profesi, kdy pracuji jako policistka na oddělení služby kriminální policie v Mladé Boleslavi, jsem se ve své práci zaměřila na zhodnocení současného stavu kriminality dětí a mládeže v okrese Mladá Boleslav.

Mladoboleslavsko se potýká s vysokou kriminalitou, která řadí tento region na přední statistická místa v kraji. Ve skladbě pachatelů lze tedy očekávat i zvýšený podíl pachatelů z řad dětí a mladistvých.

Ve své práci jsem využila statistiky - výpis pachatelů stíhaných pro jednotlivé druhy skutků z deníku trestních spisů, které napadly na Úřadu vyšetřování v Mladé Boleslavi.

Z deníku trestních spisů na Úřadu vyšetřování v Mladé Boleslavi, jsem vytvořila statistiky pachatelů jednotlivých druhů trestné činnosti v období let 2000, 2001, 2002, 2003 a 2004.

3.2.1 Přehled celkové a objasněné trestné činnosti na okrese Mladá Boleslav

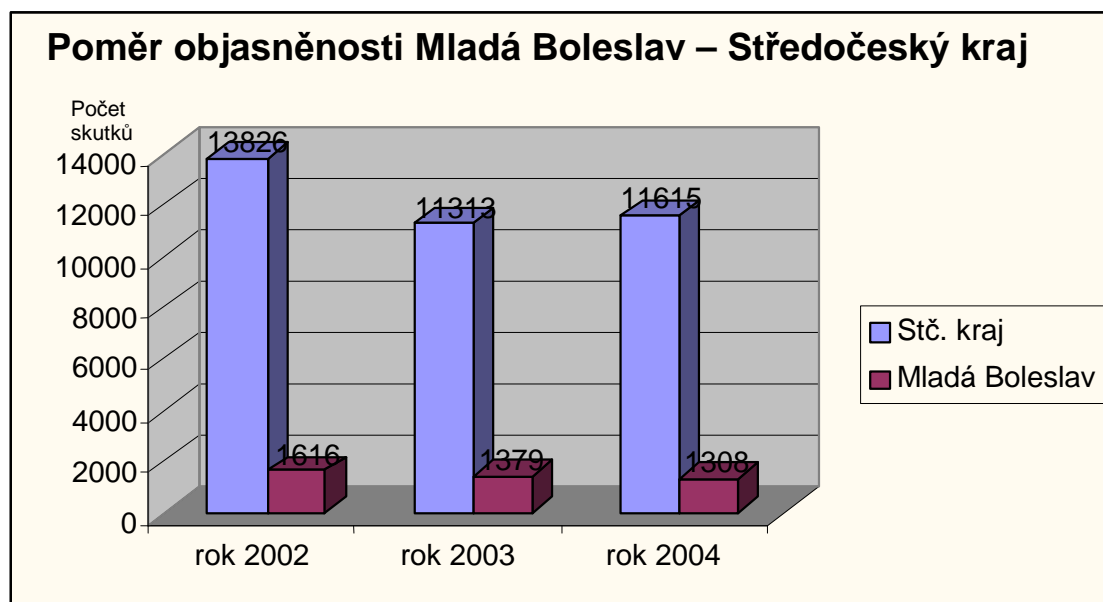
Jaký je poměr celkové trestné činnosti a objasněné trestné činnosti (dále jen TČ) v porovnání s dalšími okresy ve Středočeském kraji za období posledních let, konkrétně v letech 2002, 2003 a 2004 jsem se pokusila zobrazit v tabulce č. 1.

Následně jsem vyhotovila graf, ve kterém je vyobrazen podíl objasněné trestné činnosti v okrese Mladá Boleslav k počtu objasněných skutků ve Středočeském kraji.

Tabulka č.1 - Vývoj kriminality ve Středočeském kraji v letech 2002 - 2004

	Celkem TČ			Objasněno TČ		
Rok	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Stč. Kraj	42149	38567	37776	13826	11313	11615
Benešov	2636	2468	2322	1003	866	902
Beroun	3013	2802	2902	1101	845	875
Kladno	4916	5034	4859	1540	1377	1280
Kolín	3612	3077	2991	1228	910	963
Kutná Hora	2138	1761	1951	898	685	841
Mělník	3105	2839	2915	1403	1181	1145
Mladá Boleslav	5547	5174	4727	1616	1379	1308
Nymburk	2729	2343	2544	1105	769	866
P-východ	5200	4886	4749	1070	955	1036
P-západ	3667	3284	3220	1035	745	830
Příbram	3967	3353	3139	1139	1060	1035
Rakovník	1619	1546	1457	688	541	534

Graf č. 1 – Podíl objasněnosti okresu Mladá Boleslav ve srovnání se Středočeským krajem

Porovnáním případů lze usoudit, že nejvyšší kriminalitu ve Středočeském kraji vykazuje právě okres Mladá Boleslav co do počtu evidovaných trestných činů, tak objasněných trestných činů.

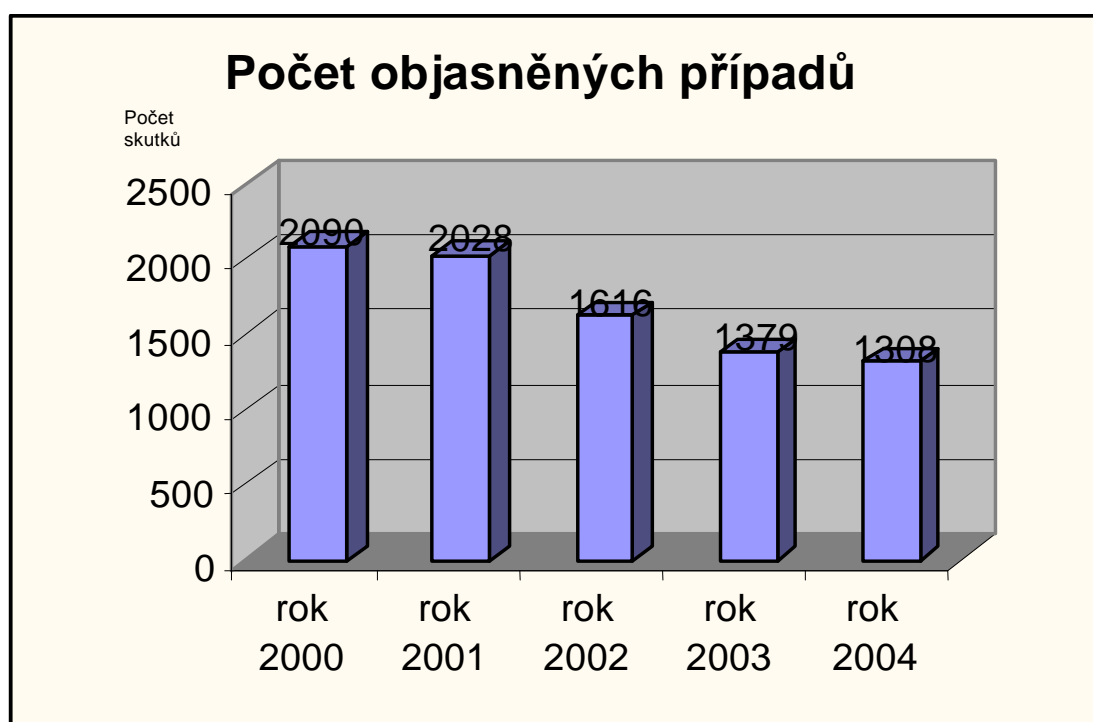
3.2.2 Statistika celkové kriminality v okrese Mladá Boleslav v letech 2000 až 2004.

Stav kriminality v okrese Mladá Boleslav v posledních letech je zpracována v tabulce č. 2 a znázorněna graficky .

Tabulka č. 2 – Trestná činnost na okrese Mladá Boleslav v letech 2000 – 2004

Rok	2000	2001	2002	2003	2004
Celková TČ	5795	5583	5547	5174	4727
Objasněno	2090	2028	1616	1379	1308
Tj, v %	36,07	36,32	29,13	26,65	27,67

Graf č. 2 – Objasněnost případů za období 2000 - 2004

Z tabulky i grafu je zřejmé, že nejvíce trestných činů napadlo v roce 2000, nejméně v roce 2004.

Ve srovnání s rokem 2000 byl v roce 2004 počet případů o 1068 nižší (tj. o 18,4 %) než tomu bylo v roce 2000. Z grafu vyplývá, že celková kriminalita na okrese Mladá Boleslav má co do celkového počtu trestných činů, tak objasněné trestné činnosti klesající tendenci.

**Tabulka č. 3 – Podíl jednotlivých druhů kriminality v letech 2002 – 2004 v okrese
Mladá Boleslav**

Rok		2002	2003	2004
Obecná kriminalita	Zjištěno	4891	4576	4145
	Objasněno	1066	892	846
	v %	21,80	19,49	20,41
Násilná	Zjištěno	245	195	208
	Objasněno	162	129	124
	v %	66,12	66,15	59,62
Mravnostní	Zjištěno	43	9	16
	Objasněno	40	9	14
	v %	93,02	100	87,50
Majetková	Zjištěno	4379	4078	3751
	Objasněno	662	479	540
	v %	15,12	11,75	14,40
Krádež vloupáním	Zjištěno	1485	1290	1065
	Objasněno	164	165	161
	v %	11,04	12,79	15,12
Krádež prostá	Zjištěno	2571	2539	2431
	Objasněno	367	243	299
	v %	14,27	9,57	12,30
Ostatní	Zjištěno	224	294	170
	Objasněno	202	275	168
	v %	90,18	93,54	98,82
Hospodářská	Zjištěno	328	334	345
	Objasněno	250	237	232
	v %	76,22	70,96	67,25
Zbývající	Zjištěno	328	264	237
	Objasněno	300	250	230
	v %	91,46	94,70	97,05

V tabulce č. 3 je znázorněn počet zjištěných a objasněných případů jednotlivých druhů trestné činnosti za období let 2002, 2003, 2004 na okrese Mladá Boleslav.

Z tabulky lze usoudit, že byl zaznamenán mírný nárůst v počtu zjištěných případů v oblasti hospodářské trestné činnosti.

U všech ostatních kategorií je zaznamenána klesající tendence v počtu zjištěných případů.

3.2.3 Statistika trestné činnosti dětí a mládeže

V následujících tabulkách je znázorněna celková trestná činnost dětí a mládeže, zjištěná na okrese Mladá Boleslav, včetně objasněné trestné činnosti.

Do kategorie ostatní kriminalita, které se dopouštějí děti a mladiství, jsou zahrnuty kriminální činy nejčastěji výtržnictví, nedovolení výroba a držení psychotropních látek a jedů, šíření toxikománie, maření výkonu úředního rozhodnutí, podílnictví, neoprávněné držení platební karty.

Do kategorie zbývající kriminalita, které se nejčastěji dopouštějí děti a mládež, jsou zahrnuty požáry, dopravní nehody, ublížení na zdraví z nedbalosti, šíření poplašné zprávy, hanobení národa, přesvědčení a rasy, podpora a propagace hnutí.

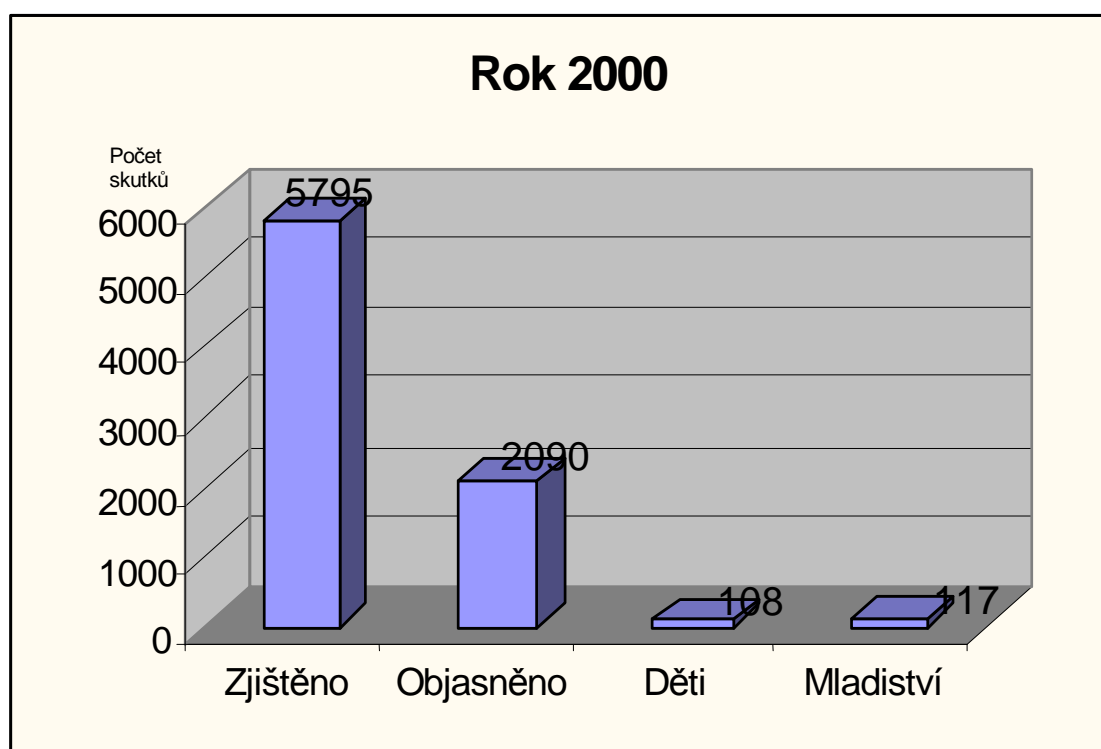
Majetková kriminalita zahrnuje zejména poškozování cizí věci, neoprávněné užívání cizí věci, podvody, zpronevěry či zatajení věci.

Statistika zpracovaná za rok 2000 je zobrazena v tabulce č. 4. Statistika zpracovaná za rok 2001 je zobrazena v tabulce č. 5. Další statistika za rok 2002 je v tabulce č. 6, statistika za rok 2003 je vypracována v tabulce č. 7 a statistika za rok 2004 je vypracována v tabulce č. 8. Pod každou tabulkou je rovněž grafické znázornění.

Tabulka č. 4 – Statistika trestné činnosti za rok 2000

Kriminalita	Zjištěno	objasněno	z toho děti	mladiství
Násilná	228	176	65	4
Mravnostní	15	12	2	1
Krádež vloupáním	1218	234	16	34
Krádež prostá	2845	454	16	65
Majetková	375	117	4	5
Ostatní	383	379	3	3
Zbývající	731	718	2	5
Celkem	5795	2090	108	117

Graf č. 3

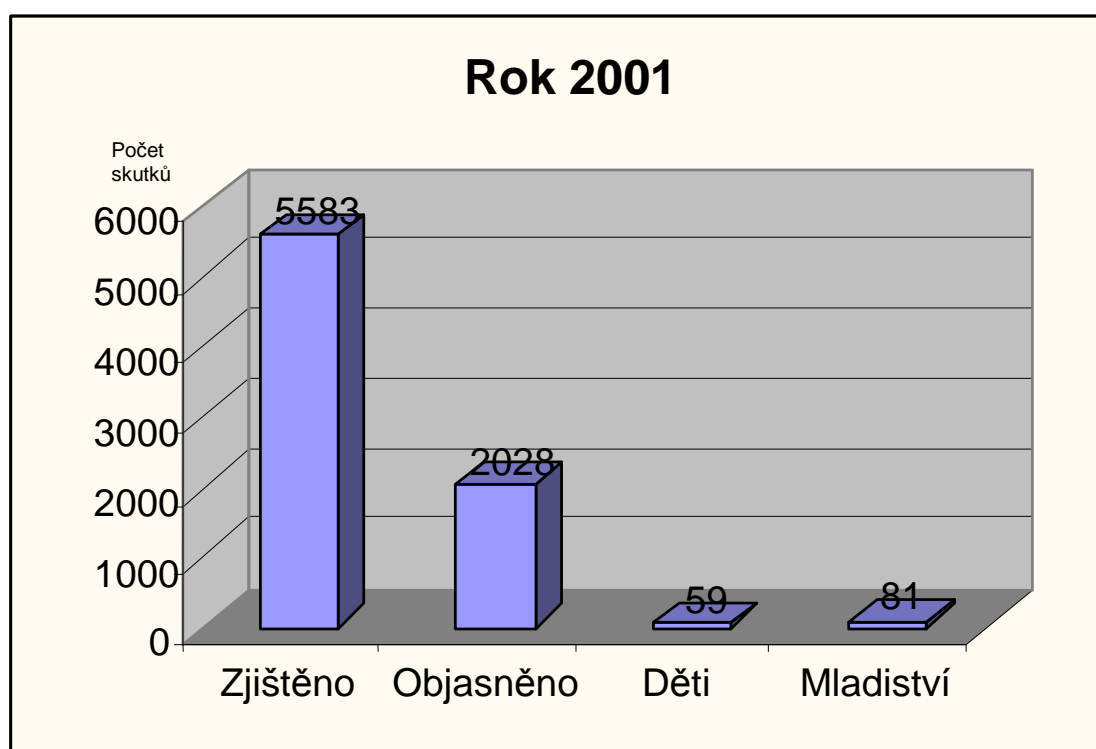

Tabulka č. 4 uvádí počet zjištěných a objasněných případů různých druhů kriminality a podíl objasněných skutků spáchaných dětmi a mladistvými v roce 2000. Děti tvořily 5,16 % a mladiství 5,59 % z celkového počtu objasněné kriminality v roce 2000.

Tabulka č. 5 – Statistika trestné činnosti za rok 2001

Kriminalita	Zjištěno	objasněno	z toho děti	mladiství
Násilná	223	152	11	4
Mravnostní	15	13	0	0
Krádež vloupáním	1283	248	17	30
Krádež prostá	2637	434	17	39
Majetková	369	155	13	4
Ostatní	228	282	1	3
Zbývající	340	327	0	1
Celkem	5583	2028	59	81

Graf č. 4

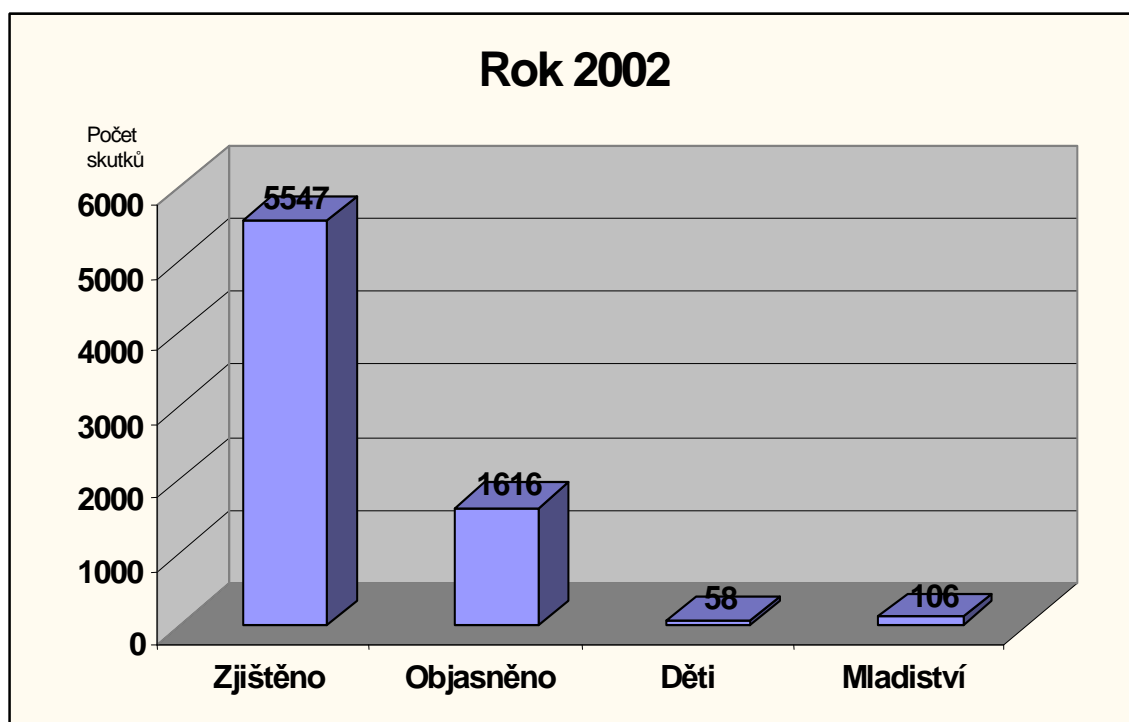

Tabulka č.5 uvádí počet zjištěných a objasněných případů různých druhů kriminality a podíl objasněných skutků spáchaných dětmi a mladistvými v roce 2001. Děti tvořily 2,90 % a mladiství 4 % z celkového počtu objasněné kriminality v roce 2001.

Tabulka č. 6 – Statistika trestné činnosti za rok 2002

Kriminalita	Zjištěno	Objasněno	z toho děti	mladiství
Násilná	245	162	12	8
Mravnostní	43	40	1	1
Krádeže vloupáním	1485	164	6	40
Krádež prostá	2571	367	27	42
Majetková	323	131	7	8
Ostatní	224	202	4	3
Zbývající	656	550	1	4
Celkem	5547	1616	58	106

Graf č. 5

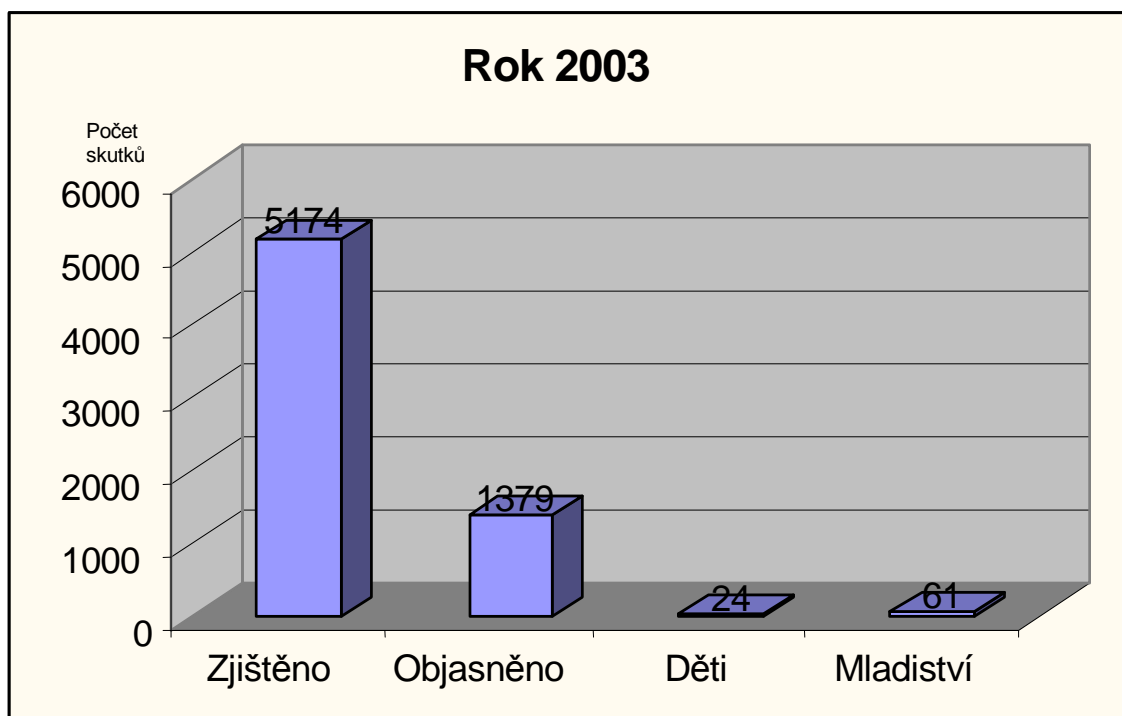

V tabulce č. 6 je uveden počet zjištěných a objasněných případů různých druhů kriminality včetně podílu objasněných skutků spáchaných dětmi a mladistvými za období roku 2002. Děti tvořily 3,59 % a mladiství 6,56 % z celkového počtu objasněných případů v roce 2002.

Tabulka č. 7 – Statistika trestné činnosti za rok 2003

Kriminalita	Zjištěno	Objasněno	z toho děti	mladiství
Násilná	195	129	3	4
Mravnostní	9	9	0	2
Krádeže vloupáním	1290	165	7	11
Krádež prostá	2539	243	9	23
Majetková	249	71	3	4
Ostatní	294	275	1	9
Zbývající	598	487	1	8
Celkem	5174	1379	24	61

Graf č. 6

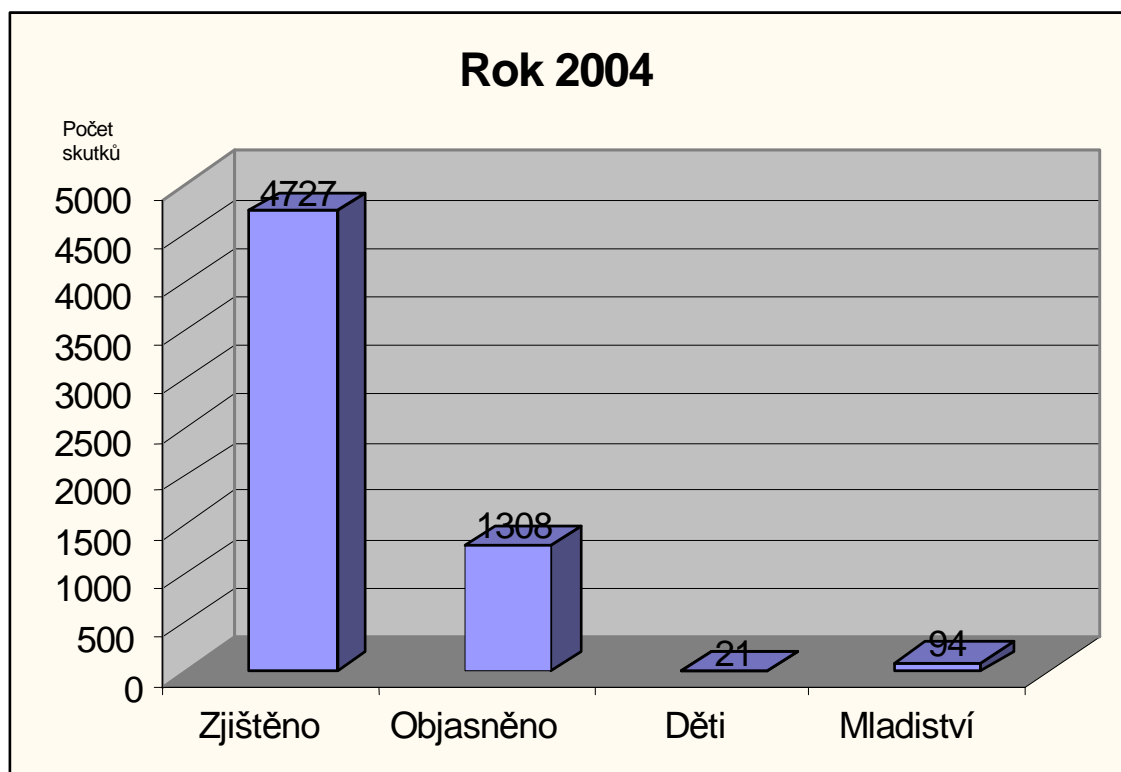

Tabulka č. 7 znázorňuje počet zjištěných a objasněných případů různých druhů kriminality a podíl objasněných skutků spáchaných dětmi a mladistvými v roce 2003. Děti tvořily 1,74 % a mladiství 4,42 % z celkového počtu objasněných případů v roce 2003.

Tabulka č. 8 – Statistika trestné činnosti za rok 2004

Kriminalita	Zjištěno	Objasněno	z toho děti	mladiství
Násilná	208	124	3	10
Mravnostní	16	14	0	3
Krádeže vloupáním	1065	161	2	44
Krádež prostá	2431	299	13	24
Majetková	255	80	2	4
Ostatní	170	168	0	2
Zbývající	582	462	1	7
Celkem	4727	1308	21	94

Graf č. 7

V tabulce č. 8 je uveden počet zjištěných a objasněných případů různých druhů kriminality včetně podílu objasněných skutků spáchaných dětmi a mladistvými v průběhu roku 2004. Děti se podílely 1,60 % a mladiství 7,20 % z celkového počtu objasněných případů v roce 2004.

Zhodnocení jednotlivých kategorií trestné činnosti:

Násilná kriminalita

Násilná kriminalita u dětí od roku 2000 do roku 2001 klesla, v roce 2002 se počet zvýšil o jeden případ. Od roku 2002 do roku 2003 došlo k zastavení nárůstu a snížení oproti předchozímu roku o 7 případů. Tento stav se neměnil ani v následujícím roce.

V případě mladistvých byl v roce 2000 a 2001 počet deliktů na stejné úrovni. V roce 2002 byl zaznamenán nárůst o polovinu než v předchozích letech. V roce 2003 se dostal na stejnou úroveň roku 2000 a 2001. V roce 2004 počet deliktů stoupl o 6 případů.

Majetková kriminalita

Vzestup majetkové kriminality byl zaznamenán pouze v roce 2001. Počet případů u dětí v posledních dvou letech stagnoval na téměř stejné úrovni. Od roku 2003 kriminalita klesala. Děti jsou často zneužívány a naváděny k trestné činnosti, protože objasněné případy jsou pro jejich nízký věk odkládány.

Až na rok 2002, kdy byl zjištěn mírný nárůst případů, se majetková kriminalita u mladistvých držela v posledních letech na stejné úrovni od roku 2000.

Krádež vloupáním

Od roku 2000 do roku 2002 počet případů u dětí klesl. V roce 2003 mírně stoupl a následující rok opět výrazně klesl.

U mladistvých počet případů každý rok kolísal ale celkově byl na rozdíl u dětí vyšší. Od roku 2000 klesl ze 34 skutků na 30 v roce 2001. Následující rok se ale zvýšil až na 40 případů. V roce 2003 klesl na 11 případů a další rok opět stoupl a to až na 44, což bylo za uplynulá léta nejvíce.

Krádež prostá

Vzestupný trend nastal od roku 2001 do roku 2002, kdy byl počet případů u dětí nejvyšší, celkem 27 případů. Následující rok jejich počet klesl. V roce 2004 mírně vzrostl, ale nedosáhl ani takové hodnoty jako v roce 2000 a 2001.

Od roku 2000, kdy byl u mladistvých pachatelů zaznamenán nejvyšší počet případů (tj. 65), se jejich počet v roce 2001 snížil téměř o polovinu. V roce 2002 se nepatrně zvýšil celkem na 42. V roce 2003 se proti předchozímu roku opět snížil téměř o polovinu. Tento stav prakticky setrval do roku 2004. Za celé období měl celkově sestupnou tendenci.

Mravnostní kriminalita

U dětí byly objasněny v roce 2000 dva případy a jeden v roce 2002. Do roku 2004 již žádný případ nebyl objasněn.

U mladistvých byl v roce 2000 objasněn jeden skutek, v roce 2001 žádný. V roce 2002 opět jeden skutek objasněn a v roce 2003 to byly dva. V roce 2004 byly objasněny tři případy.

Porovnání majetkové a násilné trestné činnosti páchané dětmi a mladistvými

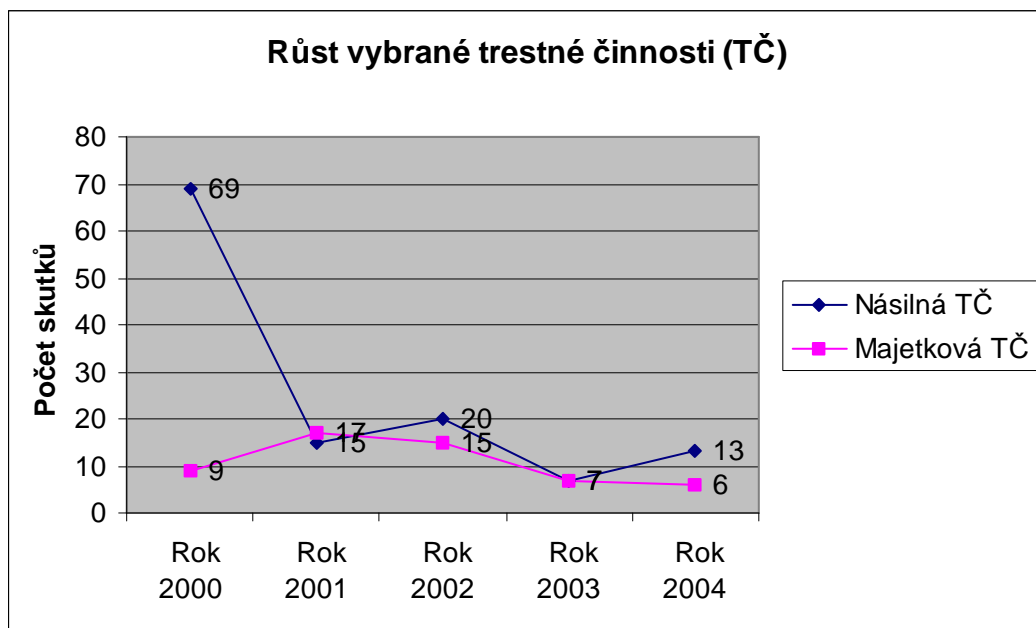
Objasněná násilná trestná činnost páchaná dětmi a mladistvými na okrese Mladá Boleslav byla nejvyšší v roce 2000, kdy bylo objasněno 69 skutků. U majetkové trestné činnosti bylo v roce 2000 objasněno pouze 9 případů. Do roku 2001 stav násilné trestné činnosti výrazně klesl a to na 15 objasněných případů. V tomto roce majetková trestná činnost vykazala o dva objasněné případy více než u násilné. V roce 2002 bylo objasněno 20 případů násilné trestné činnosti a 15 případů majetkové trestné činnosti. V roce 2003 byl podíl objasněné násilné i majetkové trestné činnosti na stejné úrovni a činil 7 objasněných skutků. V roce 2004 bylo objasněno 13 případů násilné trestné činnosti a 6 případů majetkové trestné činnosti.

Tabulka č. 9 – Porovnání násilné a majetkové trestné činnosti

Rok	Násilná TČ	Majetková TČ
2000	69	9
2001	15	17
2002	20	15
2003	7	7
2004	13	6
Celkem	124	54

Po shrnutí výsledků bylo prokázáno celkem 124 objasněných případů násilné trestné činnosti v období let 2000 – 2004 a ve stejném období celkem 54 objasněných případů majetkové trestné činnosti. Násilná trestná činnost převyšuje majetkovou trestnou činnost (viz. graf č. 9).

Graf č. 9

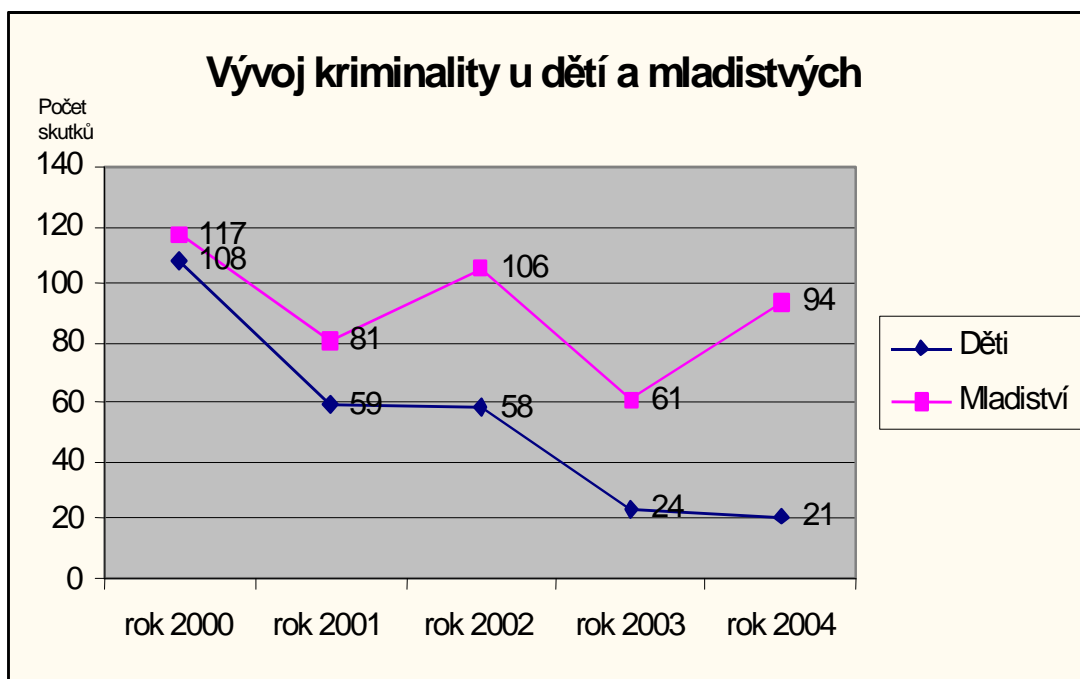
Vývoj kriminality dětí a mládeže na okrese Mladá Boleslav

Celková kriminalita

U dětí dochází od roku 2000 do roku 2001 k prudkému poklesu počtu tr. činů zhruba o polovinu. Od roku 2001 do roku 2004 postupně klesá.

Vývoj celkové kriminality mladistvých je značně kolísavý. Od roku 2000 do roku 2001 počet deliktů výrazně klesl, avšak v roce 2002 opět stoupl téměř k hodnotám roku 2000. Do roku 2003 klesl počet deliktů na nejnižší úroveň vůbec. Rok 2004 zaznamenal opět vzestup proti roku 2003 a to o 33 případů.

Graf č. 8 – Vývoj kriminality dětí a mladistvých v letech 2000 – 2004

Vyhodnocení

Počet deliktů spáchaných dětmi se od roku 2000 (108 případů) do roku 2004 snížil o 87 deliktů, tj. 80,6%. U dětské kriminality se za uvedené období projevilo snížení ve všech druzích trestních činů.

Počet deliktů spáchaných mladistvými se od roku 2000 (225 případů) do roku 2004 snížil o 110 deliktů, tj. o 49 %. Nárůst kriminality se projevil zejména u krádeží vloupáním.

Kriminalita na okrese Mladá Boleslav páchaná dětmi a mladistvými zaznamenala celkově v posledních letech klesající trend.

Vím, že zpracované statistiky nemohou podat přesvědčivý důkaz o předpokladu, že kriminalita dětí a mládeže na okrese Mladá Boleslav je za poslední roky vyšší ani to, že podíl na násilné trestné činnosti je vyšší než na majetkové. Je to dáno z důvodu, kdy jsou ve statistikách údaje o objasněné trestné činnosti a dalším důvodem je, že jen malá část majetkové trestné činnosti a také krádeží bývá s úspěchem objasněna.

Příčiny kriminality

Člověk žije v různém prostředí, které na něho působí. Jako příklad uvádím, sídliště v Mladé Boleslavi, kde je větší anonymita než například v malém městečku či vesnici, je zde větší kriminalita a to zvláště mezi mládeží, je zde málo kulturního, sportovního nebo jiného vyžití. S tím souvisí také další problém a to jsou tzv. genetické dispozice (brání drog, požívání alkoholických nápojů ve větší míře apod.). Příčinou nárůstu trestné činnosti jsou sociální problémy, genetické dispozice osob, současná výchova v rodinách, působení komerční kultury zejména na děti a mládež, také celková situace ve společnosti, kde hmotné statky převažují nad jinými hodnotami. Další příčinou nárůstu kriminality jsou důsledky civilizačních trendů moderní společnosti (globalizace, ekologie, ekonomické, politické a sociální trendy, extremismus). Společnými znaky protiprávních jednání je vysoká latence, obtížné dokazování, nejasná hranice trestného činu, závažné a dlouhodobé důsledky.

Mládež je výsledek vývoje společenských vztahů. Je to sociální skupina vydělující se v určité fázi sociálně ekonomického rozvoje. V rámci jejího sociálního zrání dochází k přebírání a osvojování společenských rolí, norem a vytváření si vlastní hodnotové orientace. U většiny mládeže páchající trestnou činností se na prvním místě žebříčku hodnot nacházejí peníze a movité věci, resp. bohatství, ke kterému přišli za jakoukoli cenu.

Jedna z hlavních příčin kriminality dětí a mládeže nejen v okrese Mladá Boleslav je podle mého názoru v nedostatečné citové výchově dětí v rodinách od nejútlejšího věku. Každodenní štvance zmenšuje čas dospělých pro výchovu jejich dětí, zvyšuje jejich nervozitu, stres dnešní doby se přenáší do mikroklimatu rodin, které již nejsou útočištěm v nejistotě, ale představují prostor pro vybití zklamání nad nezdary a neúspěchy všedního dne.

3.3 Prevence kriminality na okrese Mladá Boleslav

Město má poprvé v historii koncepci protidrogové práce a prevence dalších sociálně patologických jevů. Je v ní podrobně popsáno, co vše je potřeba k potlačení této stále silnější hrozby udělat, co město již udělalo a co hodlá spolu s dalšími institucemi udělat.

Je vlastně první komplexní snahou města tento problém pojmenovat a zkusit mu čelit. Řadu let tak bylo na tomto poli nejaktivnější sdružení Helianna, které provozuje bez pomoci města kontaktní centrum v Mladé Boleslavi i terapeutickou komunitu v Mukařově. V posledních dvou letech se i vedení města vyburcovalo k aktivnější práci na tomto poli. Výsledkem je i tato koncepce. V praxi je skutečných novinek v protidrogové prevenci a prevenci dalších sociálně patologických jevů málo. Jednou z nejkonkrétnějších je projekt, který nabídne především dětem a mládeži možnost využívat ve volném čase hřiště u dvou základních škol i v odpoledních a podvečerních hodinách. Kromě toho jsou prováděny osvěty mládeže, pedagogických pracovníků i rodičů, různé besedy, soutěže, semináře a kampaně. Například město Bělá pod Bezdězem navrhuje pro rok 2006 výchovně-osvětovou akci zaměřenou na protidrogovou prevenci ve městě.

Města realizující Program prevence kriminality na místní úrovni v letech 1996-2005 na okrese Mladá Boleslav:

Benátky nad Jizerou, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště.

Okresní ředitelství Policie ČR v Mladé Boleslavi bylo rovněž zapojeno do preventivního programu „Partnerství“ s účastí některých obcí a měst okresu, zejména Benátky nad Jizerou, Mnichovo Hradiště, Bezno, Mladá Boleslav, Boseň, Sukorady. Dílčí projekt pro oblast využití volného času dětí a mládeže byl vypracován například pro Benátky nad Jizerou. Preventivní informační služba v Mladé Boleslavi každoročně pořádá besedy a přednášky ve školských zařízeních pro děti a mládež v regionu.

Obecně lze říci, že stěžejní význam prevence delikvence dětí a kriminality mládeže spočívá v tom, že jsou důsledně odstraňovány negativní výchovné faktory a vytvářeny optimální podmínky pro zdravý psychický a morální vývoj dětí. Tato prevence má mít stejně jako u všech podobných jevů těžiště nejen ve škole, ale především v rodině. Právě spolupráce školy a rodiny je nejdůležitějším faktorem v prevenci a eliminaci delikventního chování a jednání dítěte. Jsem přesvědčena o tom, že nikoliv pouze represí, ale cílevědomou promyšlenou prevencí, realizovanou odborně vzdělanými osobami či institucemi, kdy prevence a represe budou ve vzájemné rovině a vzájemně se doplňovat, lze kriminalitu mladistvých snížit na nejnižší možnou míru.

3.3.1 Některá instituce a zařízení regionu Mladá Boleslav

Děti, mládež, rodiče ale i ostatní občané Mladoboleslavského regionu mohou v případě potřeby žádat o radu nebo pomoc odborníky jednotlivých institucí a zařízení s ohledem na jejich dostupnost v regionu a ve spolupráci s nimi pak osvědčenými terapeutickými programy zajistit efektivní nápravu, případně léčbu.

Uvádím zde zařízení, organizace a instituce jak státní a soukromé tak i nestátní neziskové.

- Magistrát města Mladá Boleslav, odbor sociálních věcí – sociální kurátor, péče o rodinu a dítě, sociálně právní prevence
- Poradna pro rodinu manželství a mezilidské vztahy, Masná ul., Mladá Boleslav
- Probační a mediační služba, nám. Republiky, Mladá Boleslav
- Pedagogicko – psychologická poradna, Václavkova ul., Mladá Boleslav
- Poradenství psychologické a psychoterapie, ul. B. Němcové, Mladá Boleslav
- Psychiatrická léčebna Kosmonosy
- Helianna o.s. – Kontaktní centrum, ul. Galetova , Mladá Boleslav
- Středisko komplexní terapie, ul. Jiráskova, Mladá Boleslav
- Linka důvěry SOS a Centrum psychoterapie, ul. Dukelská, Mladá Boleslav
- OS Prometheus, ul. Masná, Mladá Boleslav

3.3.2. Úkoly pracovníků Magistrátu města Mladá Boleslav, odbor sociálních věcí v Mladé Boleslavi

Plnění úkolů oddělení vyplývá především ze zákona o rodině, zákona o sociálně právní ochraně dětí a zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže.

Odbor zabezpečuje sociálně právní ochranu dětí a mládeže. Oddělení řídí vedoucí, kurátoři pro mládež a sociální pracovníci. Poskytují sociálně právní poradenství rodičům a dětem, zaměřují se na výchovu dětí a rodinné vztahy.

Nezletilí nejsou trestně odpovědní, pokud se dopustí trestné činnosti, je věc pro nedostatek věku odložena a dále řeší celou záležitost zpravidla kurátor pro mládež. V případě mladistvých se jedná o tzv. částečnou trestní odpovědnost.

Kurátoři pro mládež pracují s výchovně problémovými dětmi, zabývají se trestnou činností nezletilých a mladistvých a prevencí společensky nepřijatelných jevů. Kurátoři pro mládež pečují o nezletilé děti do 15 let, které se dopustily činu jinak trestného, mladistvé, u nichž bylo zahájeno trestní stíhání nebo, kteří se dopustily přestupku, děti a mladistvé s opakovanými poruchami závažného rázu např. záškoláctví, útoky z domova, agresivita, toxikomanie, alkoholismus atd. S každým klientem dlouhodobě pracují a pomáhají mu např. s výběrem vhodného typu školy či zaměstnání. U soudu mohou pro klienta navrhnout ústavní výchovu nebo naopak její odložení či zrušení.

Pokud je život, zdraví nebo vývoj dítěte vážně ohrožen, podávají kurátoři k soudu návrh na předběžné opatření. Zajišťují i výkon kolizního opatrovnictví v řízení o výchovných opatřeních. V praxi to znamená, že s klientem prochází celým řízením a zasahuje v jeho prospěch.

Kurátoři pro mládež zaměřují svoji pozornost na využívání volného času těchto dětí, zaměřují pozornost na děti vyhledávající styky s fyzickými osobami nebo skupinami těchto osob požívající alkoholické nápoje nebo návykové látky nebo páčající trestnou činnost, dále sledují u dětí projevy nesnášenlivosti a násilí, věnují pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní, zabraňují pronikání nepříznivých sociálních a výchovných vlivů mezi ostatní skupiny dětí, nabízí dětem programy pro využití volného času se zřetelem k zájmům dětí a jejich možnostem, spolupracují se školami, pověřenými osobami, zájmovými sdruženími a dalšími subjekty.

Zároveň kurátoři působí proti opakovaným poruchám v chování a jednání dětí se zvláštní pozorností věnovanou pachatelům trestné činnosti, upozorňují krajské úřady na potřebu napomáhat dětem, které ukončily školní docházku, při získávání možnosti pokračovat v další přípravě na povolání, zejména jde-li o děti propuštěné z ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo výkonu trestu odnětí svobody. Také spolupracují s úřady práce při zprostředkování vhodného zaměstnání pro tyto děti, usměrňuje péči o tyto děti podle programů péče o problémové skupiny dětí zpracovaných státními orgány, obcemi, pověřenými osobami a dalšími právníckými a fyzickými osobami, pomáhá dětem překonat problémy, které mohou vést k negativním projevům v jejich chování.

Na základě zákona o sociálně-právní ochraně dětí se kurátoři pro mládež mimo jiné zaměřují na děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom,

že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití.

Náplň práce sociálních pracovníků:

Oddělení sociálně právní ochrany dětí – péče o rodinu a děti

Činnost na úseku přenesené působnosti:

- plní úkoly vyplývající ze zákona o sociálně právní ochraně dětí (sleduje nepříznivé vlivy, navrhuje ústavní výchovu, omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti), plní úkoly na úseku náhradní rodinné péče a vykonává funkci poručníka a opatrovníka,
- zajišťuje péči o pojištěnce, u něhož není zajištěna další péče, obdobně postupuje u dětí a mladistvých se závažnou sociální problematikou v rodině,
- podává soudu návrhy na nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy,
- provádí komplexní šetření v evidovaných rodinách dětí – rodina, pracoviště rodičů, bydliště, škola,
- vede evidenci a spisovou dokumentaci dětí s ohledem na příslušná ustanovení zákona o sociálně právní ochraně dětí,
- podává návrhy na předběžná opatření

Oddělení sociálně právní ochrany dětí – sociální prevence

Činnost na úseku přenesené působnosti:

- plní úkoly ze zákona o sociálně právní ochraně dětí – v preventivní a poradenské činnosti,
- plní úkoly na úseku ochrany před alkoholismem a toxikomaniemi,
- koordinuje péči o občany společensky nepřízpůsobené,

- sleduje a řeší nezletilé děti do 15 let, které se dopustily činu jinak trestného a děti a mládež s opakovanými poruchami chování závažného rázu a činí opatření k jejich nápravě,
- podává soudu návrh na nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy,
- zajišťuje činnost komise pro sociálně právní ochranu dětí,
- spolupracuje s věznicemi, státními zastupitelstvím, policií a soudy na daném úseku,
- provádí komplexní šetření v rodinách evidovaných dětí, na pracovišti rodičů, ve škole, v bydlišti,
- vede evidenci a spisovou dokumentaci na svém úseku,
- podává návrhy na předběžná opatření,
- plní úkoly na úseku sociálně výchovné prevence a sociální práce s rómskou komunitou

Zvláštní orgán – Komise pro sociálně právní ochranu dětí

- rozhoduje o odvolání proti rozhodnutí obce o uložení výchovných opatření dle zákona o rodině,
- koordinuje výkon sociálně právní ochrany dětí v územním obvodu obce s rozšířenou působností.

Péče o děti vyžadující zvláštní pozornost spočívá v poskytování pomoci při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů, s cílem umožnit jim začlenění do společnosti, včetně začlenění pracovního.

4. Vyhodnocení předpokladů a závěr

Cílem této práce, bylo zjistit a zároveň potvrdit nebo vyvrátit předpoklad, že kriminalita dětí a mládeže na okrese Mladá Boleslav vzrostla, dále že u této věkové skupiny je podíl na násilné kriminalitě vyšší než na kriminalitě majetkové.

Za použití získaných materiálů a policejních statistik jsem ukázala, že kriminalita dětí a mládeže má v posledních letech na okrese Mladá Boleslav sestupnou tendenci. Musíme však brát v úvahu, že ve statistikách je uvedena jen objasněná trestná činnost.

Předpoklad nebyl potvrzen.

Dále jsem dospěla ke zjištění, že násilná trestná činnost převyšuje trestnou činnost majetkového charakteru. **Předpoklad byl potvrzen.**

Ve své bakalářské práci jsem se prostřednictvím odborné literatury a analýzou spisové dokumentace zabývala problematikou kriminality dětí a mládeže jak v České republice, tak v okrese Mladá Boleslav. Velkým problémem je objasněnost majetkové trestné činnosti a krádeží, která je velmi nízká vzhledem k počtu zjištěných skutků. Dalším problémem je, že deliktů se dopouštějí děti vědomy si toho, že jsou z právního hlediska nepostižitelní. Nezřídka se trestné činnosti právě z tohoto důvodu dopouštějí opakovaně. Někdy jsou k tomu dokonce nabádáni rodiči.

Největší důležitost bych přisoudila prevenci. Ve své práci jsem rozepsala prevenci kriminality na okrese Mladá Boleslav, včetně institucí a zařízení, která nabízí pomoc nebo se různým způsobem zabývají kriminalitou dětí a mládeže a dalšími sociálně patologickými jevy.

Domnívám se, že základním principem strategie prevence nežádoucích sociálně patologických jevů je výchova dětí a mládeže v dobře fungujících rodinách, směřující ke zdravému životnímu stylu, k osvojení si pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti.

Také bych kladla důraz na zvýšení právního vědomí u mládeže. Řízení a rozhodování v trestních věcech mladistvých je poměrně široká problematika, spočívající v řadě zvláštností, jak vyplývají z odlišné úpravy v trestním zákoně a trestním řádu, ale i z dalších zákonů. Nelze opomenout, že za jednání, která trestní zákon prohlašuje za trestná, jsou odpovědní pouze ty osoby, které vzhledem ke stupni rozvoje svých tělesných a duševních sil jsou schopny rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost, a toto jednání ovládat.

Za další důležitou věc pokládám využití volného času dítěte. Volný čas má pro každého jedince svou vlastní hodnotu, protože jej může využívat podle svého, věnovat se vlastním zájmům a zálibám nebo se rekreovat, rozvíjet bez omezení svou osobnost. Děti ale většinou nedovedou celý svůj volný čas využívat tak, aby jim to bylo ku prospěchu a aby se přitom nenudily. Musí se tomu nejprve naučit za pomoci rodičů, školy a různých institucí, které jim pomáhají jejich volný čas vyplňovat.

Riziko, že mladí jedinci se budou potýkat s kriminalitou tady je, ale bude záležet na rodině i na celé společnosti zda se vyplní.

Vypracování bakalářské práce obohatilo a rozšířilo můj pohled na problematiku kriminality dětí a mládeže. Nové zkušenosti mohu využít i ve své policejní práci.

5. Seznam použité literatury

- BENDL, S. *Neukázněný žák*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2004. ISBN 80-86642-36-4
- CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. vyd. Praha: MV ČR, 1998.
- JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 20004. ISBN 80-7312-038-0
- JELÍNEK, J., SOVÁK, Z. *Trestní zákon a trestní řád*. 14. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2000. ISBN 80-7201-211-8
- KOCOUREK, J. *Zákon o rodině*. 2. vyd. Praha: Eurounion, s.r.o., 1997. ISBN 80-85858-54-1
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-771-X
- MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A., KOPOLDOVÁ, B. a kol. *Práce s rizikovou mládeží*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 1996. ISBN 80-7178-064-2
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-549-0
- PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 2. vyd. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8
- SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2004. ISBN 80-86432-82-3
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 1999. ISBN 80-7178-214-9
- ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2

